

Nr. 29.
חוברת כט.
שנה שניה.
הדור
יוצא אחת בשבוע
על ידי דוד פרישמאנן.
Hadôr — Das Jahrhundert.

תכן:

מחיר „הדור" ברוסיה:
לשנה 8 רובל, לחצי שנה 4 ר', לרבע שנה 2 ר' לחדש 75 ק'.
מהיר „הדור" בחו"ל:
באשכנז: לשנה 17,50 מרק, לחצי שנה 8,75 מרק, לרבע שנה 4,50 מרק.
באוסטריה: לשנה 20 קר', לחצי שנה 10 קר', לרבע שנה 5 קר'.
בצרפת: לשנה 21 פר', לחצי שנה 10½ פר', לרבע שנה 5½ פר'.
באנגליה: לשנה 17,50 שילינג, לחצי שנה 8,75 שילינג, לרבע שנה 4,50 שילינג.
החותמים ברוסיה ובשאר ארצות (הוץ מאשכנז ואוסטריה) יפנו בתתימתם ובהזמנותיהם עפ"י האדריסה של הרידקציה והאדמיניסטרציה של „הדור".
Д. Фришману, Варшава Порожняя 5.
D. Frischmann, Warschau, Próżna 5.
החותמים באשכנז ואוסטריה יפנו אל מר י. פישר בקרקוי
J. Fischer, Buchdruckerei, Krakau, Grodgsse 62.
מחיר כל חוברת: 20 קאפ'. 40 העל'.
בעד חילוף האדריסה: 40 העל', 20 קאפ.
מהיר מודעות: בעד כל שורה קטנה פטיט: 20 העל'. 10 קאפ'.
בעניני הרידקציה לפנות ע"פ האדריסה:
Д. Фришману, Варшава, Порожняя 5,
D. Frischmann, Warschau, Próżna 5.

הדור

בְּמִי הָאָשָׁם?

את אשר הרסתי אני בונה.

מיום שהודעתי בקהל את אשר נעשה באספת „המזרחי" בפרסבורג, כי הורם המסך מעל שאיפת המפלגה הציונית הזאת, כביכול, ומעל מחשבותיה שהיא חושבת עלינו, היה הסופר ה׳ ז א ב י ע ב ץ השה לעולה. עליו מתנפלים עתה בעתונותנו ועושים אותו אחראי לא רק על עונותיו וחטאיו הוא, כי אם גם על עונות הדור, מה שחטאו ועוו „מצדיקי הרבים", שאמרו להחשיך עלינו את עולמנו ומה שחטאו ועוו

גם „משכילי הרבים", גבורי „התחיה" הציונית זה עשרים שנה ויותר — הלא הם אלה אשר מבלי דעת והבחנה, או מה שהוא גרוע יותר: מתוך צביעות מגונה הכשירו את הענינים האלה והביאו אותנו עד הלום.

מדת יושר והצדק תכריחני ללמד זכות על ה' יעבץ; גם רואה אני חובה לעצמי, למסור לדור אחרון רשימה היסטורית מדויקת, בשביל שלא יהא הקולר תלוי בצואר היחיד, מה שחטא דור שלם במשך עשרים שנה ויותר.

בקטרוגו של ה' יעבץ על הספרות העברית החדשה היתה דימגוניה פחותה ומגונה מאד. אבל ה' יעבץ בעצמו איננו דימגוג מסית ומשסה את ההמון בנו, אלא אלו המשתמשים בו הם דימגוגים. יעבץ בעצמו עושה עלי רושם של איש קנאי ומסור לדעותיו עד כדי מסירת הנפש; כל זמן שאין לי יסוד לחשוד בו, הרי הוא בעיני אדם חולה במובן הפתלוגי, בעל עצבים גרוים, אדם שנזדעזעו כל נימיו על ידי מאורעות חייו, ודבריו שהיא משמיע בקהל רב משפיעים עליו בעצמו במדה מרובה מאד. כאשר סיים את הרצאתו במאמר: „וארון ברית אלהים נוסע לפניהם לתור להם מנוחה", ניכרים היו סימני הרושם שעשו דבריו על נפשו. אלו שהעמידו את ה' יעבץ להרצות דברים כאלה לפני הקהל עתידים ליתן את הדין.

ה' יעבץ חטא בזה, כי מאס בדיפלומטיה, באותה הדיפלומטיה, אשר זה שבע שנים יש לו לכל ישראל חלק בה ומתנדרים בה. הוא השמיע את „המלה האחרונה" של המזרחי בלא־עתה. בזה הסב הפסד ורעה למפלגתו המזרחית, ולאנשי בריתו יש להתרעם עליו. ואולם א נ ו מכירים לו טובה על הדבר הזה.

ואיך שיהיה, דברי־אמת צריכים שיהיו חביבים לנו. עתה יודעים אנו בכל אופן, מה בלב המבהילים והמחשיכים, ואת חשבוננו נברר לא עם ה' יעבץ, כאשר יחפצו „המזרחיים", אלא עם המושכים בקרון הזה, עם „הסבה הראשונה" בתנועה זו.

והצדק מכריחני להתחיל בירור־חשבוננו עם „אנשי שלומנו", כלומר עם רוב הלאומיים, אשר זה עשרים שנה ויותר פרקו את זיינם מעליהם ומכרו את השכלתם ותרבותם, לא בעד נזיד עדשים — אדם רעב ללחם מוכר לפעמים גם את נשמתו בעד פת לחם להציל נפשו ממות — אלא בעד חלום בטל, בעד דמיון כוזב, בעד עב פורח.

לפני עשרים שנה הכריזו: רק עבודה אחת לפנינו, ובשבילה נוותר על כל שאר מיני העבודה הלאומית, והיא, לשיב לארץ אבותינו ולקומם הריסותיה. כדי למשוך את „העם" לחבת ציון, כלומר לנדבה קטנה בעד הקולוניות התלויות באויר, לכסף הקערות בערב יום הכפורים, לאתרוג מא״י ישראל, לח״י פרוטות לטובת הפועלים בארץ הקדושה, וותרו המשכילים על כל השאיפות הקולטורית והתחילו להתחסד בפני ההמון הרב. ובאמת עוד „העם" רחוק מחבת ציון במובן הרחב, ומכל ההשתדלות הכוזבה הזאת לא נשאר לנו כלום. אלא צביעות מגונה, התשת הכחות הרוחניים והמוסריים, חרבן ספרותנו, אשר נעשתה מדרם לצביעות והתחסדות, אי־טבעיות, ריאקציה פחותה ושפלה.

לא „העם" חטא בזה, אלא משכילינו „האירופאים".

לפני שנים מועטות יצא אחד הרבנים המהבילים להכריז על יין ארץ ישראל הנעשה בידי אכרים יהודים, כי בהיות שסרה השנחתו מן היקב הראשי, הרי אין

עוד היין בחזקת „כשרות, וכל החרד לדבר אדני (הוי, אלי, סלח נא לחרוף ונדוף זה!) יזהר מן היין הזה. לא יכולתי עוד להתאפק ויצאתי בנערה ובמחאה נגד האולת והנבלה הזאת. אכרים יהודים צריכים להשנחה מצר איזה רב מעופש כדי שלא יהיו בחזקת „מנסכים" וכרוזים כאלה נדפסים בעתון עברי! מי הם המנסכים בזמן הזה? איזה טעם מוסרי יש בימינו לאסורים כאלה? הזאת תהיה „תחית עמנו", אם אכרים יהודים יהיו צריכים לעדות על כשרותם, כי אינם מנסכים יין לעבודה זרה?

על דברי מחאתי באה תשובה אז, כי הנני „פלוסוף" פלוסופיה היתה שם גנאי בפי הלאומיים הפטנטים על פי הנוסח האחרון שבאחרונים). לצורך קיום הקולוניות אנוסים האכרים לעסוק בנטיעת גפנים; לתכלית זו עלינו להרבות בקנית יין הבא מארץ ישראל; רוב היין של יקב ראשון לציון נמכר בערי תחום המושב „לקידוש והבדלה", ויין זה צריך לכתב־כשרות! נמצא כי אם אני חולק על השנחה זו, אני גורם להמעטת מכירת היין ועם זה לקלקול הקולוניות ביהודה, ועם זה לקלקול הישוב בכלל ועם זה לעזוב תחית האומה הישראלית על אדמתה ההיסטורית.

המלה האחרונה היא תחית עמנו על אדמתו ההיסטורית — וזו תכשר על ידי השנחה על היין, שלא ינסכוהו אכרים יהודים בארץ ישראל!!

לכל דבר יש קצב וגבול. כאשר קראתי את שלשלת ההגיונות האלה אמרתי לנפשי: יקח אופל את הקולוניות הנזקקות למכירת יינן לקידוש ולהבדלה, ולכן הן מצריכות את כתב הכשרות, כי אין האכרים היהודים מנסכים יינם לעבודה זרה!

ואל תאמרו: מאורע עובר היה זה לפני קצת שנים. גם באספה האחרונה של המזרחי העיר הרב מבוטושן, כי בהיות שיצאו עוררין על יינות ארץ ישראל, כי אינם יינות ארץ ישראל ממש, צריך המזרחי לקבל על עצמו אחריות כשרותם.. ממילא מובן, כי צריך להעמיד משגיח ירא שמים.

הסבה הראשית לעוות־הדינים בקרבנו היא, כי החליפו את האמצעים בתכלית. חפצים אנו בתחית עמנו, ולעת עתה הסכמנו להעמיד משגיח על היין, ואת המושבה „מחנים" יסדו ברשות הרבי מצורטקוב, אשר לצורך זה נדב חמשה פלורין, בתנאי כי הוא יעמיד שוחט מאנשי שלומו בקולוניה זו. הקולוניה „מחנים" עברה ובטלה כבר, כי יסדוה על תהו ובהו; אבל הברית הכרותה בין הציונים בגליציה ובין הרבי מצורטקוב נשארה בתור חרפה לדורי דורות.

וכה התפתחו הענינים, כי על זנב של עז בארץ ישראל וותרו על כל תביעות התרבות, כדי להוציא ח"י פרוטות מידי „שלומי אמוני ישראל" לטובת הישוב בארץ ישראל היתה הציונות לריאקציה מנונה, לצביעות ולהתחפשות. ועוד התפארו, כי מסייעים הם לתחית האומה הישראלית. „תחיה" היא זאת להם! אנשים משכילים כופרים בעיקר נזהרים בסתם יינם של אכרים יהודים ומסכימים לשחיטה כשרה על ידי שוחט צורטקובי, והם — גבורי התחיה הלאומית!

הציוניות ירשה את מקום חבת ציון הראשונה. אם נזדמן לפונדק אחד עם ציונים של המהדורה החדשה, כלומר עם אלו שלא חנכו תחלה בחבת ציון, אלא מיום שלבשו מכנסים נעשו כבר ציוניים „מדיניים", או שפרשו מחבריהם הגרמנים, אשר בחברתם שרו שיר „משמר הרינוס" והתחילו תכף לשיר שיר „משמר הירדן",

הרי הם מעקמים עלינו את חוטמם ואומרים לנו קצת בגדלות וקצת בבוז: אתם „חובבי ציון", כמה ימים הלכתם תועים עד שהגעתם לנקודת האמת; ולא עוד אלא גם עתה עדיין לכלוך של חבת ציון בלבכם. אנו ציונים טהורים, הורתנו ולידתנו היתה בקדושה; מימינו לא היינו בטלנים כמוכם ולא שעינו בדברי הבל.

זוהי אמת. הציוניים החדשים עשו מה שעשו בכח ובגבורה; במעשים לחצאים לא מצאו די ספוקם. הציוניים האלה גמרו גם את הריאקציה בקרבנו.

עלינו לדעת, כי רוב הציונים החדשים באו מן „החוץ". בשתים יתרון גדול להם ממנו. עד כמה שיחשך עולמנו על ידי הקנאים המהבילים, עוד אין הדבר נוגע אל עצמם ואל בשרם. ולא זו בלבד, אלא אפילו שישתנעו ממש מרוב ציונותם אין אני מאמין בהם, ובטוח אני, כי אם ירגישו איזה דוחק ביחוסם אל הציוניות, יעזבוה תיכף. אנו חיים ראשנו ורובנו בציוניות וביהדות, ואלף פעמים אנו מקטרגים על יהדות זו, שבאמת היתה עתה למין עבודה זרה; אבל אם יעמידו אותנו על הברירה: רצונכם להיות יהודים כשרים בזקן ופאות „ובטלית קטן" ובתפילין דרבנו תם ובתשליך וכו' וכו' או כי תצאו מן הכלל — יותר קרוב, כי נהיה „יהודים כשרים" ולא נצא מן הכלל. שהרי קשורים אנו בעבותות מסורת תקיפה אל היהדות. כמובן, להם — להציוניים העומדים מחוץ — נקל מאד לכרות ברית עם המהבילים ולמסור בידם את כל קנינינו הקולטוריים — שהרי יהדות זו לנו ולא להם היא.

ועוד בדבר אחר יתרון להם ממנו: עמהם לא ידקדקו מצדיקינו כחוט השערה על כל עבירה שאדם דש בעקביו; עמהם לא יבואו בדין על כל דבור ודבור. אלא יתנהגו עמהם לפנים משורת הדין. אבל אותנו יביאו במשפט על כל נעלם, על עבירה קלה כבחמורה ואף על שיחה קלה ועל כל דבור ודבור שיצא מפינו. הרי לכם משל מן המציאות: אותי הזכירו לגנאי, על כי כתבתי בשכבר הימים איזו מאמרים מדעיים הנוגעים לבקורת הביבלית; וכאשר התעצמנו אחרי כן בדין אחרי תום הרצאת ה' יעבץ, התנפלו עלי „שלומי אמוני ישראל" בקטרוג: אתה היית הראשון אשר כתבת בעברית ענינים כאלה לחלל את קדשי ישראל... וה' יעבץ, אשר עורר את הקטרוג הזה, ידע בודאי מה כתב מקס נורדוי על דבר כתבי הקדש, לא בסגנון מדעי ובכובד ראש, כמו שהשתדלתי אני לעשות, אלא בלעג ובוז, להם הכל שרוי, הכל מותר, הכל מחול; אבל אותנו הם חפצים „להכשיר" בעל כרחנו. לציוניים החדשים וותרו אפילו נשואי נשים נכריות — ועלינו הם מקטרגים כי נטיף לאהבה חפשית.

מטעם זה היתה הציוניות בימים האחרונים לנו, לכל הברכים אשר לא כרעו לבעל ולכל הפה אשר לא נשק לו, לעבדות מוסרית, לשפלות, להכנעה, לבטול היש. לצורך תחיתנו לעתיד המיתו את נשמתנו בהוה.

מי עשה לנו את „המזרחי" הזה, אשר יאמר למשול בנו? הלא רק „המדיניים", אשר לפני שנה אחת, בעת האסף הקונגרס הששי, הכירו וידעו, כי אפשר להשתמש בהמון הרב הזה, אשר באמת אינו ציוני, אבל נכון הוא להמשך אחרי כל כח מושך, בתנאי כי יגיע הוא למטרתו המיוחדת: להחזיר את עולמנו לתהו ובהו, לחדש עלינו את ממשלת הקהל, לבוא עלינו בחרמים ושמתות. הצביעות המתועבה היתה

משני הצדדים. ישראל זנגוויל אמר ברבים, כי חביבה אונגרה עליו, מפני ששם יפטר עם ישראל מכל מסורות היסטורית, מן התורה הכתובה והמסורה, מתלמיד בבלי ומתלמוד ירושלמי, מחיי אדם ומקיצור שלחן ערוך, מן המקואות הכשרות ומן השגחת היין. והוא התקשר לצורך מדיני עם האורתודוכסים, אשר את יראתם הוא אומר לבטל. והאורתודוכסים נתנו ידם לאיש הזה, אשר לפי השקפתם היא כופר בעיקר ממש. ועתה הם באים לפרסבורג ומתיעצים איך יעשו חזוק „לתורה הכתובה והמסורה".

חביבים עלי המשכילים ומתקנים האמתיים, וחביבים עלי גם האורתודוכסים, אשר התורה הכתובה והמסורה היא חיי־רוחם ונשמת אפם; אבל הצבועים משני הצדדים הם כרקב לעמנו, ומהם לא תהיה תחית ישראל.

בנועל נפש הייתי רגיל להסתכל על עוות־המוסר וקלקול־המעשים במחנה הציוניים. אודה כי גם זולת הצביעות המנוולת הזאת יש בקרבנו עוד כמה מגרעות מוסריות שראוי להכריז עליהן. כמה מן השקר והצביעות נאמר במחנינו, בירחים האחרונים, משעה שנפטר תיאודור הרצל לעולמו! כמה מן הדמעות של־תנין נשפכו, וכמה מן המליצות המזוייפות נקבעו בדפוס! אבל עוד לא באה העת לפרט את המאורעות האלה כהויתם. ברמזים מעטים אין די בער את המשובה הזאת מעמנו. לפי דעתי עלינו לרדת עוד במוסרנו יותר ויותר, טרם שיהיה אפשר לנו להתרומם משפלותנו ומדלותנו המוסרית. אבל אם קצרי היד אנו לעמוד בקשרי מלחמה נגד מכת מדינה, עם המזרחי וסייעו נלחם ונלחם!

אל תריבו בה׳ יעבץ, אשר הוציא דברים מן הלב. אנשים כאלה אינם מסוכנים, מפני שמגלים הם את אשר בלבם לפני בוא העת הנכונה. עלינו לריב תחילה בנו בעצמנו, אשר נתנו יד למעשים כאלה, וכאלו החפצים להשתמש בשעת הכושר בכדי להאפיל על עולמנו ולהחריב את אשר בנינו ביגיעה רבה כמה דורות: חירות דתית!

הקנאים הן רגילים לבוא לבוליאה ולווינה בהכנעה מרובה ובברכים שפלות והיו מוכנים לעשות את אשר יצא להם „מגבוה", ולכן היו חביבים ב„חצר". פעם אחת נזרקה מלה מפי בשיחתי עם אחד „החצרנים": „המזרחי הוא יסוד מסוכן בתנועתנו מפני שתמיד ימשך אחרי ההנהגה בלי דעה והבחנה". תיכף מהר החצרני להחליט אחרי: „אם כן, הלא המזרחי הוא היסוד המעולה בתנועתנו; סרים למשמעת הם ומקדימים נעשה לנשמע".

יסוד כזה חביב שם, אבל לנו הוא מסוכן, ועלינו להפטר ממנו בעוד זמן.

אמור אמרו לנו כמה שנים: קרובים אנו למטרתנו; בעוד ימים מעטים נהיה בפלשתינה. אם היה הדבר כן, היינו מקבלים על עצמנו צער חבוט הקבר ויסורי גהינום של המזרחי. כאשר יהיה יום קבוץ גליות, אז נברר חשבוננו עם הקלריקלים במחנינו. אבל יודעים אנו, כי רחוק עוד היום הזה. גאולתנו לא באה, ואם תבוא אז לא תבוא אלא אחרי כמה דורות, ובינתים אין אנו חפצים לקבל עלינו גם גלות־המוסרית, גלות כפולה, בכדי שישתתפו חסידנו במספר שקלים ובסכום פרוטות לקרן הלאומית.

אין שאיפתנו להעביר את אחינו האורתודוכסים על דעת השקפתם הדתית; אבל כשם שאין הם רוצים בהכנסת שאיפות קולטוריות לתנועתנו הציונית כך נסרב אנו נגד חפצם לעשות את הציוניות למין „השגחה של כשרות". וחוץ מנכולי הציוניות עלינו לעבוד הרבה בחיוב, להרוס את אשר הם בונים. חפצים הם לשום את היהדות בגניזה, שתעלה שם חלודה ועפוש; ואנו נוציאנה לאויר העולם להתאימה עם החיים, עם תביעות ההתפתחות וההתקדמות. הם אומרים לררות בנו בעל כרחנו, אבל אנו לא נבוא עליהם בכפיה ואונס, אלא נעלה אבוקה ונאיר במחשכים. גם מתוך ההשקפה הציונית צריכים אנו לעבודה קולטורית זו — אין דור של חנוטים או של הולכים בחושך ראוי לגאולה!

לפי דעתי, האמצעי היותר נחוץ לצורך מלחמתנו הקולטורית, הוא שיהיה לנו אורגן ספרותי, אשר בו ישתתפו כל בני עמנו המאמינים בנצחיות היהדות, כלומר בכשרון התפתחותה והתקדמותה, בין מקרב הציוניים ובין מקרב האנטי־ציוניים; באורגן זה ידבר כל סופר את אשר בלבו אם יש בפיו מה להגיד, בלי משוא פנים „לקהל הקוראים", ולמחנה הציוניים, ולגבית השקלים, ולנדבות הפרוטות לקופת הקרן הלאומית, ולהמדיניות ולהדפלומטיה ולהפרזה הלאומית. חפצים אנו בתחית עם חי באמת, ולא בזעזוע של פגר־מת על ידי גלווניזציה. ובתור ציוניים נעמיד תביעה זו: כשם שהרחיקה ההנהגה בכח (בקונגרס החמישי) את הקולטוריים, כדי שלא להקניט את האורתודוכסים, כך תחיש להרחיק את „המזרחי" מפני כבודם של הציונים הקולטורים. אין הציוניות עומדת על המטבע, ובמחיר איזו אלפים שקלים לא נעשה את תנועתנו הלאומית למין „השגחה של כשרות". בקונגרס השביעי עלינו לעמול להסיר עול „המזרחי" מעל צואריו. חפצים הם להיות בקהלנו, הרי מוטב — ואולם לתפוש שררה עלינו, לא נאבה ולא נשמע להם.

ואם תחזק ידם ויגיעו למטרתם, כמו שהכריזו עכשו בגלוי, לא עליהם תלונותנו, כי אם עלינו. רפיוננו והתרשלותנו היא גבורתם ותקיפותם.

ש. ברנפלד.

בספרות העתית.

מלחמה, מלחמת שלמה לכל פרטיה ופורעניותיה. הז׳רגון הולך...

ולעברים נראה זה בדמות אויב נורא, הבא להכניע את שפת אבותיהם, לכבוש את ספרותם ולמשול בעולמם — והמלחמה החלה.

מספקר הצבא של העברים היה בשעתו עורך „המליץ". זה האיש אשר המציא את התחבולה הנפלאה לנצח את האויב בכלי־זינו הוא, ויקם ליסד את „הטאָג". עד כמה הועילה התחבולה הזאת או עד כמה יכולה היתה להועיל, לא ידענו. מאיזה סבה שתהיה עזב הנבור את הפוזיציות שלו.

ומי נצח? — אין ספק, כי הז׳רגון נחל את הנצחון והכריע את מתנגדיו. אפס כי עבודת הכבוש כבדה מאד, ומה גם הכבוש של מצודות עתיקות אחרות שהיו לשפת אבותינו בספרותנו העברית.

הטענה הייתר חזקה של מצרדי הז׳רגון כנגד שפת עבר היא זו: הז׳רגון הוא לשון המון בני ישראל, שפת לבו, בעוד שהשפה העברית היא נחלת יחידי סגולה, שפת הספרים, ואין לה אלא יחוסה בלבד. וכל מי שאוהב את עמו, הרי הוא מחויב לדבר בלשונו. לאחר זמן נולדה טענה שניה: הז׳רגון הוא שפה חיה, שבה התכנס רוח העם, וראויה היא להיות כלי שרת ליוצרים ואמנים, בעוד ששפת עבר היא שפה מתה ואינה מסוגלת למסור על פיה בדיוק את רגשות לב האדם המודרני. — שתי הטענות הללו היו הנשק החד, אשר בו נלחם נכורי הז׳רגון עם מתנגדיהם.

אך לא עברו ימים רבים ובמחנה הז׳רגוניסטים נשמעו קולות קוראים: עלינו להסיר מעל דרכנו את השפה העבריה, העומדת לשטן לנו. הבה נורידנה מעל הכסא. „אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד", — הנה כן אחרי מלחמת מגן במשך זמן קצר החל הז׳רגון לעורר מלחמת תנופה.

והדבר מובן ואפשר היה לראותו מראש.

אף על פי שפתנם שנור הוא, כי השפה אינה אלא כלי שרת לאדם להביע את מחשבות לבו, בכל זאת אנו רואים, כי כל עם מביט על שפתו כעל חלק מנשמתו ולא יחליפנה באחרת נאה ונוחה הימנה. כל עם שספרותו עתיקה יותר, חבתו אל שפתו גדולה יותר; גם הסופר אם אינו מסור בכל לבו אל שפה אחת, אם אינו אוהב אותה בכל נפשו, יצירתו פגומה, משום שלשונו קטועה ואין בכחה להלביש כראוי את ילדי רוחו. כך הוא אצל כל העמים והלשונות. את הדבר הזה מרגישים חובבי הז׳רגון, ולכן הם רואים בשפת עבר צרה גדולה, המונעת את העם להתדבק באהובתם.

הספרות הז׳רגונית דוחקת את רגלי העברית ומסירה מאחריה מעט מעט את לב הקוראים; אולם השפה הז׳רגונית, משום שאין לה כל טרדיציה, נשארה

בשפל מעמדה ולא נתרוממה בעיני העם ולא נתחבבה עליו. ודבר זה שולל את התקוה לעתידות הספרות הזירגונית, למרות כל נצחונותיה ופרסומה הרב.

עתה באו לדבר בשבח הז׳רגון ולהוכיח את זכותו להיות שפה לאומית, לספר את פרשת גדולתו ותפארתו. — בעלי ה„פרוגרס״ ודומיהם באו ברעם וברעש ויתנפלו בחמה שפוכה על „המיוחסת״, שפת עבר, המונחת כאבן נגף על דרך השפה העממית, המלאה עז וכח עלומים.

אכן היו גם אנשים המתונים יותר, והם פתחו בשלום, בהאמינם, כי בדברים רכים ונוחים יכבשו את לב האנשים, אשר רק „עקשנותם״ אינה נותנת להם להכנע להודות על האמת. — כך נראה לי המאמר המלמד זכות על הז׳רגון, שאני רוצה לטפל בו היום.

בעתון הזירגוני „פריינד״ (Nr 178) נדפס מאמר וכוחי מאת ד״ר ניידראַוו. הוא בא להוכיח, כי גורל אחד לעם ישראל עם שפתו (הוא הז׳רגון), ששניהם אינם נחשבים במספר העמים והלשונות, שלא בצדק ובמשפט. יש אומרים כי לא עם אנחנו, משום שאין לנו ארץ, וכל העמים בארצותיהם הם יושבים.

והד״ר ניידראַוו חולק על זה ויאמר:

„אמנם צריך כל אילן לקרקע, על מנת שישלח שם שרשיו ליינק ממנו. ואולם האם הקרקע הוא חלק מן האילן? האם אי אפשר להעביר את האילן ממקום למקום? הכי יחדל מהיות אילן בשביל שאינו עומד עוד בטורקיה רק ברוסיה? כלום אי אפשר שיגדלו במקום אחד אילנות ממינים שונים?״ — והד״ר הנכבד מוסיף אחרי כן: יש עמים רבים, שלא היתה להם ארץ מעולם... כלום אינם בכלל עמים?״ ומעט מעט הוא עובר אל עצם שאלת הזרגון ומתפלא: מפני מה לא נחשב הז׳רגון לשפה, וכי מה חסר בו? —

„מלים עיקריות? — יש!״

ואולם כאן ישאל השואל: איזה מהן נחשבות לאזרחיות? האם המלים הגרמניות הן עיקריות, והשאר, העבריות, הרוסיות, הפולניות, זרות הן? ומה ראית?

„— ספרות שלנו... המ... אמנם קטנה — אבל יש!״

ההסתפקות במועט היא בודאי מדה טובה, אבל כמדומה לי כי גם למיעוט יש שיעור ידוע שאין אנו רשאים לעבור אותו. אם חסידי הספרות העברית יאמרו לצרף לספרותם החדשה את ספרות הדור שעבר ואת ספרות ימי הבינים ואת ספרותם העתיקה, הרי להם ספרות הגונה וגם לא קטנה כלל; אבל אם יצרפו מעריצי הז׳רגון לעשרת הספרים הטובים שנדפסו בזמן האחרון גם את כל ספורי שמ״ר ובלאהשטיין, ואפילו את „המעשה בני אחין, הרי אין להם עוד ולא כלום.

— עתונים, ירחונים ספרים ביהודית — יש!״

עתונים — ודוקא בלשון רבים? ירחונים — ודוקא בלשון רבים? — וספרים — וגם כן בלשון רבים ורבים? מקנא אנכי בסופר הנכבד הזה על טביעת עינו המבורכת ועל הסגולה הטבועה בעינו לראות הרבה. לא כל אדם זוכה לזה!

ואולם הד״ר הנכבד אינו שוהה הרבה על נקודה זו, בכדי לחזק את דבריו באיזה ראיה או מופת, אלא מיד שאחרי השמיעו את דבריו בתור מפורסמות, הוא

בא לידי מסקנא, כי גלה כבוד מן הז׳רגון רק מפני שאומרים עליו, כי חסר ד ק ד ו ק הוא. ולכן הוא בא להוכיח, כי שקר טפלו על הז׳רגון וכי באמת יש לו דקדוק.

ולא נתקררה דעתו עד שבא והוסיף, כי עולה הז׳רגון בדקדוקו גם על שפת עבר. והראיה, כי בעברית נאמר: „כל שאין בו רוח חיים, זכרהו ונקבהו״, מה שאין כן בז׳רגון וכו׳.

האמת ניתנה להאמר, כי מתפאר הד״ר הנכבד במו פיו כי „ידען קטן הוא בעברית״ — אבל באופן זה האם לא יותר טוב היה עושה, אלו הניח את הדבר הזה לאחרים ולא הראה לנו כלל את „למדנותו״ ב„אבן עזרא״? — בכל אופן לא היה הדבר מזיק כלל, לו גם סופר ז׳רגוני היה יודע מה שכל בר־בי־רב כבר יודע, כי אף על פי שיש הרבה יוצאים מן הכלל, הנה יש גם כלל בענין ש״ז וש״נ בשפת עבר.

אבל בעיקר הדבר יש, לדעתי, קצת אחיזת עינים בזה, שמוסרים את דברי המתנגד בנוסח שטחי ומקולקל, על מנת להוכיח את פחיתותם.

אמנם טענה קלושה היא, שהז׳רגון אין לו דקדוק, ומפני זה אנו ממאסים אותו. — אבל אם נאמר: הז׳רגון אין לו דקדוק ערוך ומסורר, רבה העזובה בכל חלקי הלשון, קשה להביע בו כראוי רעיון או לתאר מראה־טבע — האם אין כל זה אות, כי העם, אשר מעריצי הז׳רגון באים בשמו, מתיחס אל הז׳רגון לא באותו אופן שחסידי הז׳רגון רוצים?

הנה אתה, אדוני הד״ר, מתפלסף על דבר עניות הלשון והוצה להוכיח, כי דבר זה תלוי בטבע היהודי, שאינו שם לבו ליפי הלשון, כי „שקר החן והבל היופי״. — אבל מדוע זה חסר לז׳רגון, מלבד י ו פ י, גם עמקות, עד שאינו מסוגל לשום דבר שבעיון?

האמנם גם זה הוא מטבע היהודי, ששונא את העיון?... ואולם כל היודע את רוח העם יאמר לכם בפשיטות, כי היהודי ברא הז׳רגון רק לשמוש בדבור בלבד ולכן הוא מדבר בחצאי מלים וברמזים, הצריכים ל ע נ י ן. הז׳רגון הוא בעיניו שפה א ר ע י ת לדברים שבחול. בשעה שהוא כותב מכתב (גם כשאינו יודע עברית), הרי הוא מתבל את דבריו ב מ ב ט א י ם ע ב ר י ם, מפני שבכתב יש מעין רוחניות, הצריכה לבוש יותר נאה. כל יפיו וחנו של הז׳רגון, כשהוא מתובל במלים ע ב ר י ו ת שהיהודי מרבה בהן. בדבור מחויב הז׳רגון להיות בלול מכל הלשונות, משום שדבר זה מקיל את השמוש בו ומגדיר יפה את כונת הדובר. וכשתסירו ממנו את כל ה מ ל י ם „ה ז ר ו ת״, תשללו את כל מ ה ו ת ו ותגזלו את עדיו.

הנה הד״ר, למשל, ברוב אהבתו להז׳רגון, מציע להחליף את המלים הזרות שבו ב ע י ק ר י ו ת, כגון המלה „פראָשעניע׳ במלה „בקשה״. „הלא המובן אחד הוא״ — אומר הד״ר הנכבד.

אולם היהודי הפשוט יאמר לכם: היכי דמי? „א פראָשעניע״ — זו היא ל ע ר כ א ו ת, „א בקשה״ — ל ט ו ב ת ה נ א ה.

כיוצא בזה:

„א זאקאָן״ — זה של המדינה; „א חק״ — של הדת.

„ע ס ק י ם״ — בליטא; „נ ע ש ע פ ט ע ן״ — בפולין; „כ י ז נ ע ס״ — באמריקה

כללו של דבר: במלים של שמוש עשיר הוא הז׳רגון, גם חצאי־המלים מביאים לו תועלת, שמקצרים את הענין.

ולשוא באים בעלי טובה לתקן את הלשון, ליפותו, לטהרו ולנזול ממנו את חופשתו. שזו היא נשמתו.

ואולם עיקרו של דבר: הז׳רגון רכש לו אוהבים ומעריצים, הרוצים לשים על ראשו כתר שפה לאומית, כאשר יאות לקבל עליו „נמוסי החצר״ ולחדול מהיות בן חורין, אוהב חופש ומזלזל בחיצוניות.

הנה כן הולך ונדול הקשר על השפה העבריה, המושלת הזקנה, ואנשי חיל באו להסב לב העם מאחריה. „ובבקר אחד לא עבות״ אנכי קורא את דברי ד״ר ניידראאוו בסגנון של מניפסט:

„השפה של היהודים אינה לשון הקודש, כי אם יהודית (זירנון) וכל המלגלג עליה, הרי הוא מלגלג על עם ישראל; ומי שאינו יודע מלה יהודית, הרי הוא חצי „גוי״. במחילה״.

אינני מחפלא כלל על הגרים או עמי הארצות שלנו, שהעמידו את כל התורה כלה על „הז׳רגון״. ידוע הוא, כי „מצוה שהחזיקו בה כותים, מדקדקים בה יותר מישראל״.

ואולם דבר קטן אשאל את פי בעל המניפסט: הן לאומי הוא; האם מדבר הוא בעצמו בחברת מיודעיו או בתוך ביתו ז׳רגונית?

מלבד זה, ילמדנו נא: תינוק שיכול לדבר, אביו היהודי מחויב ללמדו ז׳רגון אם לא?

יענה נא הד״ר הנכבד!

„פלא הוא״ — אומר הד״ר — „כי אוהבי ישראל שונאים את הז׳רגון שבתוכו חיה נשמת העם״.

לא פה המקום לברר את טעמי המתבוללים בהתנגדותם להתפשטות הז׳רגון ואולם בנונע להתנגדותם של הלאומיים, הרי הדבר ברור.

אולי יודע הד״ר הנכבד (אף על פי שידען קטן הוא בעברית), כי הרבה מן המנהגים שלנו נתבטלו לאחר שהחזיקו בהם עכו״ם ועשו אותם לחקים בעבודת אלילים. גם הזירגון, שהשתמשו בו תמיד הלאומים, סופו להיות שנוא לאחר שנמצאו לו מעריצים ומקדישים. דבר זה לכשעצמו דיו, להשניאו על הלאומיים.

Gamma.

בִּקֹּרֶת.

„דיאמאנטשטאדט“ *).

III.

כבר העירונו למעלה, כי הרומן „עיר האבנים הטובות“ מתחלק מצד הטכניקה שלו לשנים. על יד התיאור הפסיכולוגי של הגבור הראשי אליעזר, אנחנו מוצאים את התיאור של הסביבה לכל פרטיה. אכן פה אנו רואים את תכונתו המסוימת של כשרון היארמנס, כי תיאור הסביבה עולה אצלו על התיאור הפסיכולוגי וכמעט שבולע זה את זה. בהיותו תלמיד מבית מדרשם של הנטורליסטים, מדייק הוא בנטורלימוס עוד יותר מזולא ומהויפטמן ברדמותיו הראשונות. בתור תלמיד, נאמן הוא לחקי הנטורליסטים עוד יותר ממחוקקי החקים בעצמם. אוהב הוא לתאר בדיוק פוטוגרפי את כל הפרטים החיצונים של הסביבה, מבלי שיעשה בהם שום הבדלה של אָמן. בדיוק של מורה חכמת הרפואה הוא מצייר את מראה המכה הטריה של איזו פודניובסקי, את שדיה הצומקות של אשה רעבה, את פי־הטבעת השותת דם של ילד חולה. עמודים שלמים מספרו הוא מקדיש לתיאור הסרחון העולה מתוך צנור מסריה, וכן הוא מתאר את הריח המעורר גועל־נפש של איזו חנות, אשר בה מתגוללים עורות מסריחים יחד עם ראשי כרוב שעלה בהם רקבון. בהיותו תלמידו של זולא יש לו חסרון אחד עיקרי: שלא יספר באופן אמנותי, כי אם יתאר באופן מדעי. הנטורליסט מבית מדרשו של זולא שוכח תמיד אותה העובדה, כי גם לעינינו יש במדה ידועה בחירה בראיתן. לא כל דבר הנופל על עור הרשת חפצות העינים לראות. הדבר אשר נחשב למעלה לחוקר המדעי, בשעה שהוא מתאר לנו איזה הזיון והוא מוסר לנו את כל הפרטים של החזיון הנחקר, — הדבר הזה נחשב לחסרון להאמן אשר עליו להיות העין המחודדה של החברה היודעת לבחור ולבחון את כל מה שהיא רואה. ובהיארמנס נמצא החסרון הזה במדה גדושה – החסרון של הטכניקה הנטורליסטית.

לרגלי החסרון הזה אין אנו מוצאים אצל המחבר ציור אמנותי של „עיר האבנים הטובות“. המקוריות לא נבדלה מן ההכריות. במקום סינתיזה של חיים ברבע היהודים אנו מוצאים רשימה ארוכה של עוני, בדידות, מחלות, ירידה מוסרית וכו' וכו'. במקום התעמקות בגורל הנפשות הסובלות, אנו מוצאים תיאורים נאמנים הנאים לתלמידי חכמי הרפואה בדבר פי־טבעת שותת דם ומכה טריה. האופן הנטורליסטי, אשר על פיו רואה היארמנס את כל דבר ודבר, עושה את ספ"ו בחלקיו העיקריים ללקוים מצדם האמנותי. אם רואים אנו כי היארמנס בספריו מוצא חן בעיני הקהל, אז עלינו לבקש את הסבה להצלחתו זו במקום אחר, ורק לא בהצטיינותו האמנותית. מסירותו לאידיאה היא אשר תמשוך את לב הקוראים אחריו. הקצף היוצא מלב איש מורדני על כל הפורעניות התלויות בסדר החברה שלנו, הוא

*) עיי' „הדור“ חוברת כ"ה.

הוא שנתן פרסום לסופר הזה ולספריו. היארמנס הוא המשורר השטחי של מפלגה גדולה ורחבה, המרגשת רגשי תודה לכל מי שמשמיע מלה של קצף כנגד ההמון. ב„עיר האבנים הטובות" אנו מוצאים בצורה של רומן את תורתו של וונדרוולדע ההולנדי באופן פופולרי. את הדברים אשר השמיע וונדרוולדע באספות־עם גדולות אותם השמיענו היארמנס ברומנו „עיר האבנים הטובות". ספרו של היארמנס הוא ספר של אנימטור יותר משהוא ספר של אמן. הוא חפץ לעורר בלב הקוראים גועל־נפש, קצף והתמרמרות. חפץ הוא להרגיז את מנוחתו של הקורא בעל־הביה. חפץ הוא לפעול לא באופן אמנותי, כי אם באופן ברוטלי. זהו כמו מכת־לחי לבעל־הבית השוקטי הספר הזה נועד להרגיז, להלעיב, לעורר געל־נפש, לזעזע, להחריד, לטנף ולנאל.

בעיקרו של דבר. הספר הזה הוא ספר טנדנציוזי נס. בלב בעל האסתיטיקה עורר ספר כזה גועל־נפש. הפסיכולוג ימצא בו ענין רב בשביל הטמפרמנט החזק של המחבר. אכן היינו הוטאים להאמת. אלו חפצנו למצוא ב„עיר האבנים הטובות" תמונה מחיי היהודים הפועלים באמשטרדם. הצבעים מופלגים יותר מדי, הציורים הם חסרי אמנות יותר מדי, הפסיכולוגיה של הנפשות העושות ברומן הזה היא קלושה יותר מדי, עד בלתי היות לנו האפשרות לעשות לנו על פיה תמונה נכונה, איזו שתהיה. האנשים חלשים יותר מדי, כדי שנוכל ליחס להם איזה כח סוציאלי. הסביבה שלהם מצוירה בצבעים שחורים וטנדנציוזיים כל כך, עד שמן הנמנע הוא לתאר לנו, איך אפשר למצוא עוד בסביבה הזאת איזה דבר מלבד מות וכליון. אלעזר בתור יהודי מוצג לפנינו באופן היותר שטחי. אליעזר, כמו שמואל ב„ניטו", חולם חלומות בדבר תחית הגזע הנובל על ידי נשואי־תערובות, והוא רואה את הסבה של חלק גדול מצרת־היהודים בזה שהם מחזיקים בכל כחותיהם בהמסורה הישנה. אולם היארמנס לא הטריח את עצמו להראות לנו אף פעם אחת, מה היא בעצם המסורה הזאת ומה הוא סרח העודף שבה. כי הנה היהודים ב„עיר האבנים הטובות" אינם דומים במראיהם אפילו במשהו להיהודים הפולנים. הם אינם יודעים כלל את ישותם של חברת ש"ס, מגידים, חברות חיי ארם, חברות גמילות־חסדים, בית מדרש וכו' וכו'. במראיהם החיצוני אינם נבדלים הרבה מן היהודי המתבולל של המפלגה הבינונית. בעצם הרי זה כבר המון יהודי שהתבולל והוא נבדל מן הפועל הנוצרי רק בלשונו הזירגונית. בכל מקום שהיארמנס חפץ לתאר לנו את גבוריו בתור יהודים טפוסיים, שם אנו מוצאים את כל שטחיותו. מרגישים אנחנו, כי היארמנס התבונן אל רבע הפועלים היהודים מרחוק, כי לא היה לו עמהם מגע ומשא, ורק התבונן אליהם ממרחק ירוע באופן טנדנציוזי.

לא לשוא מכריח הוא את גבורו הראשי אליעזר לנסוע לאמריקה, בכדי שתהיה לו אחרי כן האפשרות להתבונן אל הסביבה שלו כאיש העומד מחוץ לה. כי לו היה היארמנס מוכרח לכתוב את ספרו „עיר האבנים הטובות" כאיש העומד בתוך הסביבה, כי אז היתה נראית יותר מדי הסתירה בין יחוסו הוא אל הסביבה ובין אופן תיאורו אותה, ואת חסרונו הראשי בתיאוריו, הידיעה השטחית שהוא יודע את הסביבה היהודית לא היה יכול להסתיר אפילו מעיני הקורא הבינוני.

המחבר של „עיר האבנים הטובות" הוא איש עובד למפלגתו ולא יהודי בין יהודים. בתור איש עובד למפלגתו, הנועד זה שנים רבות לעבוד את עבודתו במקצוע מיוחד, לעשות אגיטציה ולעורר את הרוחות, אי אפשר היה לו שתעלה בידו לעבד את הפרובלימה האמנותית לכל צדדיה. בתור איש עובד למפלגתו מסוגלה עינו לראות רק את הצד האחד, ואולם אין הוא מוכשר להשיג את חזיונות החיים בכל מלואם. בכלל, בשעה שהיארמנס מתעסק באיזה חזיון שלכשעצמו אינו אלא בעל צד אחד, אז מגיע הוא לגובה האמנות בתיאור החזיון הזה. סערה, דליקה, אספסוף הנאסף ברחוב, יום סגריר וכל החזיונות הפשוטים מן הדומים לאלה מוצאים בו צייר מצוין. ואולם בשעה שהוא בא אל חזיונות מורכבים, מיד הוא נעשה לחסר אמת ולמלאכותי בתיאוריו.

זה הוא הטעם כי המקומות היותר יפים ב„עיר האבנים הטובות" הם אלו שאינם נוגעים אל התימה הראשית. זה הוא הטעם כי חסרים אנו קורת רוח בשעה שאנחנו עוברים בספרו מחזיונות־טבע פשוטים לחזיונות היים מורכבים.

לרגלי ה„גיטו", „יודענשטרייך", „קבורה" ו„עיר האבנים הטובות" נחשב עתה היארמנס, כמו י. ווסרמן וי. זנגוויל לאותם הסופרים האירופאים הגדולים, אשר הקרישו את עטם גם לסביבה היהודית.

אבל אם שופטים אנו את כל יצירותיו של היארמנס מבלי נטיה ופניה לשום מפלגה, אז אנחנו באים לידי הכרה, כי האלמנט היהודי שביצירותיו הוא רק מקרה כמו שמקרה הוא האלמנט האיטלקי ביצירותיו האטלקיות של פויל הייזע. או, להבדיל, כמו שמקרה הוא האלמנט הבבלי והפרסי „בזרבבל" של לילענבלום.

גם בספוריו הקטנים ובדרמותיו מחיי היהודים אין היארמנס אלא אגיטטור בעל טנדנציה אשר היהדות משמשת אצלו בתור דיקורציה יותר משהיא משמשת בתור מטרה בפני עצמה. יצירותיו של היארמנס בדבר היהודים לא יקבלו לעולם לאוצר הספרות היהודית כיצירותיו של י. ווסרמן והרבה מיצירותיו של י. זנגוויל. איש בעל כשרון, אשר על פי מקרה הוא יהודי ואשר יש לו כשרון להתבונן במדה ידועה במעשים הנעשים ועל פי מקרה עָבר תימה יהודית, לאיש כזה יש לו בשביל היהדות היוצרת רק ערך של מקרה.

„עיר האבנים הטובות" נועדה יותר בשביל מפלגה אינטרנציונלית שהיא נועדה לפתור איזו פרובלימה של הסביבה היהודית.

נר צדק.

אל הסופרים העברים.

I.

אתם הסופרים אשר הרגילות הקדושה עוד לא קלקלה את טעמכם, אתם הסופרים אשר לבכם מלא שאיפות ותביעות, אתם הסופרים אשר אי אפשר לכם למצוא די ספוקכם בכל הערכים הישנים, שהורישו לכם הקבלה והמסורה של ספרות זרה לרוחכם, לכם אנכי פונה היום בדברי אלה והנני קורא: כבר הגיעה העת, כי ספרותנו תשליך מעליה את חתולי הילדות ותשים עליה בגדים הראויים לה; כבר הגיעה העת, כי סופרנו העברים, הכותבים עברית בעד קוראים עברים, יעזבו את רשות הרבים או רשויות של זרים ויעמדו — או כי יתרגלו לכל הפחות לעמוד — ברשות עצמם, היינו ברשותם העברית.

לא באתי להכנים אל תוך השוק העברי ערכים חדשים, שכבר נתישנו בשוקי העמים האחרים. חפצי הוא להכנים אל תוך ספרותנו החדשה ערך אמנותי חדש, שאין לו עוד זכר בספרות העמים האחרים.

דברי אלה יכולים לעורר שחוק וחשד בלבות הרבה מאחינו הסופרים השמחים בחלקם האמנותי ושמם הספרותי. ערך אמנותי חדש, שלא נתישן ושלא נפסלה מתחלה צורתו בספרות אירופאית, הוא דבר מוזר ומביא לידי גיחוך; ערך אמנותי חדש, שאינו נושא עליו חותם שוק ידוע באירופה, הוא מן הדברים המעוררים את לעג ההמון. אבל ישחקו וילעגו כאות נפשם. לא להם הנני מדבר את דברי. אינני מתפרץ ואינני לוחם. ולכן לא ארגיז ממנוחתם אנשים ישנים, השמחים בחלקם וחלומותיהם. אלהים עמהם!

בספרותנו נמצאים הרבה בעלי כשרון, שהיו יכולים להעשיר את ספרותנו, אבל הסופרים האלה אינם עומדים ברשות עצמם, ולכן יצירותיהם נחנקות ונאפסות בשליותיהן עוד טרם התקרמו בעור ובשר. בעון אחרים הולכים סופ-ינו וכלים. כל איש, שיש לו טעם ספרותי, ידע גם בלעדי להעריך בכלל את ערך ספרותנו החדשה ולכן אינני חפץ לאבד על זה את עתי ודברי. חפצי הוא להגיד, כי גם בספרות העמים האחרים קמה עתה תסיסה גדולה וכי גם סופריהם עומדים כתועים מבלי יכולת למצוא את הדרך.

הגיעה העת להסופרים העברים לעזוב את „חדר" אירופה ולעמוד ברשות עצמם. לא כל דבר המתהוה בשוקי אירופה הוא קדוש ונעלה, והרבה דברים נשארו, אשר אנחנו הסופרים העברים יכולים להתגדר בהם. אמנם, מעטים ורעים שנות ימי למודנו „בחדר" ההוא, אבל מי יודע אם לא הדבר הזה הוא הוא אשרנו וטובתנו. הרעל הכללי, שבספרות אירופה, לא התפשט עוד בעורקינו, וביכלתנו לקוות עוד לחיים כבירים ורעננים. בספרות אירופה עתה מבוכה גדולה, הסופרים עומדים כתועים ואינם יודעים למצוא דרך. המסורה לוחצת ומחנקת אותם ואינה נותנת להם לשאוף רוח, ואלה, ששברו את עול המסורה, גם כן הנם כאובדים, כעורים מגששים באפלה. מבוכה

נדולה בספרות אירופה; כחות רבים הולכים וכלים בנלל המבוכה הזאת. כלם עומדים ומחכים „להמלה החדשה" בספרות, אשר תשים קץ לענוייהם ואשר תביא את הנאולה האמתית לכל חולי הרוח; „מלה חדשה" באמנות ובחיים, אשר תפקח את עיניהם ותרחיב את לבם. ימים עוברים ושנים חולפות, הרבה גואלים באו והרבה „מלים חדשות" נשמעו, ובכל זאת הנאולה עודה רחוקה. עוד כמקדם מתגוששים ומגששים הסופרים והקוראים מלי יכולת לצאת מן המבוכה. ואולם הגאולה הזאת, כמדומה לי, הוא: פירוד יסודות האמנות ובירורם.

ערבוב גדול שורר בהאמצאים האמנותיים, שהורישה המסורה להסופרים האירופאים, והם מצדם באים ומוסיפים להגדיל את הערבוב הזה. בפיליסופיה הם מבקשים אחרי שירה, ובשירה אחרי פיליסופיה. וכה עלה בידם לברוא ולהמציא את המחזה המוזר הזה: מוחות מלאים רגש ולבבות מלאים מחשבות. ערבוב גדול שורר בהאמצעים האמנותיים. הסקולפטור מתאמץ למסור לנו אפקטים אשר במהותם הם טובים וראוים רק לצייר בצבעים, והצייר שואף להגלים תנועות שראויות רק לסקולפטור בשיש ואבנים, ושניהם ביחד שואפים אחרי אפקטים, המתאימים רק לשירה במלים או בקולות נגינה. והמנגנים והמשוררים שואפים לעשות את אמנותם המשתפכת והמפשטה לאמנות מוחשית ומנושמה כמו שהיו עובדים בצבעים או על ידי קוים חצובים. ולכן אין כל פלא, אם האמנים החיים אתנו תועים ואינם יכולים למצוא את הדרך. גם אלו בעלי הכשרון, שהיו יכולים לברוא יצירה הגונה, הולכים וכלים מפני הערבוב הזה. קודם כל עלינו לבקר ולנתח את הירושה מן הדורות הקודמים ולהעמיד את כל דבר על יסודו. נחוץ לנו להפריד את יסודות המקצועות השונים באמנות ולברר את מהותם העצמית, למען דעת את סגולותיו המיוחדות של כל מקצוע ונדע להשתמש רק באמצעים המתאימים לתכונתו הטבעית ולא יסיג את גבול המקצוע האחר. הצייר בצבעים ישתדל להשאר צייר, היינו, ישתמש באמצעים וימסור לנו אותם האופקטים היוצאים מעצמיותו המיוחדה של הציור בצבעים. הסקולפטור יהיה סקולפטור, המנגן — מנגן, והמספר — מספר. ספור מוזיקלי הוא דבר שלא בא לעולם, או יותר נכון, דבר שאי אפשר כמו נגינה ספורית.

„פירוד יסורות האמנות ובירורם", זהו הדבר, הנחוץ עתה להאמנים השונים; להפריד את היסודות ולברר את סגולותיהם המיוחדות, זאת היא ההצלה הכללית של כל ספרות בכלל. כל איש ואיש מחויב לדעת ולהכיר במה כחו גדול וכן גם האמנים מחויבים לדעת היטב, טרם ינשו לברוא דבר מה, במה כחם וכח המקצוע שלהם גדול? במה הוא מצטיין מחברו ובמה הוא דומה להמקצוע השני, ואז כאשר ישינו האמנים את המדרגה הזאת, יהיה ביכלתם לברוא לנו יצירות חיות לפי כח המקצוע שלהם. הספורים יהיו ספורים, כמו שהנגינות תהיינה נגינות. במקום אחר בארתי את התקונים הכרוכים בעקבות פירוד היסודות בעולם הננינה. במאמרי זה, שנכתב בעד הסופרים המספרים, הנני חפץ להציע את תקוני בספור.

קודם כל עלינו להרחיק מן הספור את השיחות. האמצעי הזה טוב למחזה בשביל הבמה, הפועל על רגשות הקהל על ידי העינים והאזנים ולא בספור, שאין לו כל דבר עם אזני הקהל. מבלי עזרתם של הקול ותנועות המשוחח אין כל מקום להשתמש בשיחה. המלים בעצמן הן מתות, גושי חומר מבלי כל רוח חיים, רק קולו

של המשוחח ותנועותיו מפיחות בהן נשמה חיה, ולכן מספ־ מודרני, הכותב את ספוריו לא לשם קריאה בקול, אינו יכול ואינו רשאי להשתמש בשיחות, הטובות וראויות רק למחזות.

כן נחוץ להרחיק מן הספור את פירוש הסימנים מן הצורה החיצונה, כמו מראה השער והפנים, מדת הקומה ועוד. כל עוד אשר המדעים לא באו לנו על יסודות נכונים את היחס האמתי אשר בין צבע שערות האיש ותכונת רוחו, אסור להמספרים, או להמצירים במלים, להקדיש את העט שלהם לציור דברים חיצונים. מטרת המספרים היא: לצייר היטב את תכונת האיש ולהתעמק במסתרי נפשו, ולכן אסור להם להסיח את דעתם אף רגע אחד מן המטרה העיקרית ולהטפל בדברים צדדיים והפלים, שאינם מעלים ועל פי רוב עודם מקלקלים.

אלו הם התקונים העקרים, אשר לפי דעתי מוכרח „מהלך המפרידים" לתקן בעולם הספורים ואשר בעזרתם יתרומם הספור להיות למה שהוא ראוי להיות באמת. המהלכים החדשים, אשר באירופה, אינם יכולים לברוא לנו דבר בריא וטבעי. למרות מה שהם מנתקים מעליהם את מוסרות המסורה הנם בכל זאת קשורים ועבותים בכבלי הקבלה. רוח המסורה היה לרוחם, וגם צעד אחד אי אפשר להם לעשות מכלעדי הרוח הזה. ואולם הספרות העברית, שאין לה כל מסורה, והסופרים העברים הרומים לקטנים שנולדו זה עתה, מבלי כל מסורה ומבלי כל ירושה, להם אולי מסור הדבר לעשות בזה צעד חדש.

מה שספרותנו היתה עד עתה תהו ובהו, זהו אשרנו. עולמנו הוא עולם חדש וסופרינו הנם אנשים חדשים, שאינם יודעים, והעיקר, שאינם מרגישים את רקבון הזקנה, אשר בספרות העמים האחרים. אמנם סופרינו מעמידים את עצמם כיודעים ומרגישים, ובכל צעדיהם, שעשו עד עתה התאמצו ללכת בדרכי הגוים האחרים, ואולם עלינו לדבר על לבם, לפקוח את עיניהם ולהראותם, כי הם, בתור אנשים זרים, שאין להם כל יחס וחבור למסורת העמים האחרים, מוכשרים וגם מוכרחים לשוב ולהעריך את ערך הקבלות השונות, ואז, הנני בטוח, עולם חדש יפתח להם.

(סוף יבא).

י. א. לובצקי.

לִילִית.

זָהֳרֵי מַחֲשַׁבִּים!
חַם הוּא הַלַּיִל.
עָבִים, בְּנֵי־עָבִים
רוֹבְצִים עֲיֵפִים, מַחֲרִישִׁים וּמְחַכִּים,
וְנוֹצְצוֹת וְרוֹעֲדוֹת וְשׁוֹאֲפוֹת עֵינֵי כוֹכָבִים –
חַם הוּא הַלַּיִל;
מַשִּׁיב עַל לֶחְיִי נִשְׁמָתוֹ הַצּוֹרֶבֶת,
לוֹחֵשׁ עַל אָזְנִי לְחִישָׁה
דַּקָּה כְּלַחַשׁ סוֹד־אַהֲבָה מַחֲרִישָׁה;
וְעוֹלָה בְלִבִּי לַהֶבֶת – –
לִילִית! – –

זָהֳרֵי מַחֲשַׁכִּים!
עַתָּה,
עֹמֶק בְּיַרְכְּתֵי שְׁאֹל, בִּתְהוֹם חֶלֶד מִלְּמַטָּה,
שָׁמָּה,
בְּתוֹךְ מִשְׁנֶה חֶשְׁכַת עֲנָנִים וּבְהֵד זַהַר כּוֹכְבֵי מֶרְחַקִּים,
עַל עַרְשָׂהּ־פָּז הַמְשֻׁבֶּצֶת אֲבָנִים יְקָרוֹת,
הֶצְיָהּ עֵרָה וְחֶצְיָהּ נָמָה,
שׁוֹכְבָה הִיא, צְעִיף־קֶצֶף לָבָן עַל יְרֵכֶיהָ –
לִילִית.
וְנוֹסֵס עוֹר בְּשָׂרָהּ בְּמַחְשָׁךְ וְאוֹצֵל נְהָרָה חַכְלִילִית,
וּשְׁחוֹר עֵינֶיהָ וּשְׂעָרָהּ מַלְבִּין פְּנֵי לַיְלָה סְבִיבֶיהָ.
שִׁפְעַת הַגְּוִיָּה קוֹסֶמֶת... וְאֶשֶׁד הַשְּׂעָרוֹת
נוֹפֵל לְעֶבְרֵי פָנֶיהָ וּבְשֶׁטֶף מְפֻזָּר וְשׁוֹלֵל,
שֶׁטֶף גַּעְגֻּעִים פְּתַלְתֹּלִים, עֲצוּמִים,
עַל חֶלְקַת זְרֹעָהּ הָרָמָה אֶל עֹמֶק בִּרְכָּהּ יִתְגּוֹלֵל.
שׁוֹכְבָה לָהּ, מַלְכַּת הַתֹּפֶת, עֲיֵפַת־עֶדְנָה וַעֲלֻמִים,
וּבוֹעֲרָה נִשְׁמַת אַפֶּיהָ כְּנִשְׁמַת הַסַּעַר בַּצִּיּוֹת;
סְגוּרוֹת לְמֶחֱצָה עֵינֶיהָ הַשְּׁחוֹרוֹת, הַגְּדוֹלוֹת,
וְנוֹשְׁמוֹת גַּם הֵן בְּאֵשׁ שְׁחוֹרָה וְלַהֲטֵי־כְשָׁפִים מְקִיאוֹת;

גִּבְעוֹת־הַחֶמְדָּה, שָׁדֶיהָ, עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת וְעוֹלוֹת;
לוֹחֲשׁוֹת שִׂפְתֵי־הַדָּם, אַד מַשְׁכִּיר מְתַמֵּר מֵחֵיקָהּ,
וְכֻלָּהּ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד כַּף רַגְלָהּ שַׁלְהֶבֶת שׁוֹקֵקָה...

לִילִית! — —

הִי! הִנֵּה — רֶטֶט חֲלָפָה — הִיא זָעָה,
נָעָה — מִתְרַפְּקָה —
קוֹרְעָה עֵינֶיהָ לִרְוָחָה — שִׁבֹּלֶת אִשִּׁים וּנְגֹהוֹת
לֵיל הַשְּׁאֹל פִּתְאֹם קָרָעָה!
בּוֹעֲרוֹת שְׁתֵּי הָאֲבוּקוֹת וְתוֹעוֹת...
שׁוֹלְחָה יָדֶיהָ כִּמְחַבְּקָה —
וְעַל פִּתְחֵי־פִיהָ בַּת־צְחֹק טוֹבָה־טוֹבָה, אֱלִילִית...

לִילִית! הוֹ, לִילִית! — —

יעקב כהן.

טְהוֹרִים.

מעשה

מאת יעקב רבינוביץ.

(סוף *);

קו שמש בקע את חשרת העבים.

חדלו הברקים והרעמים. עברה השואה עם העבים הכבדים; העננים החלו להתפזר ורק פה ושם יצא עוד הברק בקצה האופק וקול רפה של רעמים בודדים עוד נשמע מרחוק; אבל כל אלה לא החרידוני עוד. פה ושם נפלו עוד טפות גשם מענפי העצים. רק בנשוב הרוח ויניעם, אז השתפך מהם קלוח מים חזק בבת אחת. אנחנו יצאנו את החורבה.

מרחוק נראתה לנו הקשת בענן.

*) עיי' „הדור", חוברת כ"ח.

— וכה, יקירי, הוא תמיד בתבל. כשאתה מסתכל במעשיו של הקדוש ברוך הוא ואין אתה מביט אל תוכם עמוק, עמוק, יראה לך הכל כמו זר ומוזר. נדמה לך, כמו יושב לו איזה לץ במרום ומתלוצץ בבני האדם קטני־המות ומשחק בם, בהמצאות שונות ובהעויות זרות ומשונות.

הנה היתה שואה, שואה, כמדומה לך, נוראה מאד. השמים כמו התמרמרו, בכו ויזעקו מרה; והנה עברה השואה וכמעט אין זכר לה; השמים מטיבים פניהם מצחקים וצוהלים; והיקום השוטה, כל החי אשר בארץ מצחק וצוהל עמם. ובעוד רגע —

ומי יודע, אם לא שם מאחוריך כבר אוספת עליך שואה חדשה את כל חילה?

פתאים, בודאי היא אוספת! העננים לא ילכו לאבוד, ורק נעים ונדים הם כמקוללים — או אולי כמבורכים — אשר בארץ. אלה הולכים, רגע קטן וטהרו השמים. עד אשר יבואו אחרים תחתיהם — וגם אלה יעבורו — —

ויושב לו הלץ, כביכול, ומגחך.

— ונודד אותו החתן אז, בצאתו ממערתו של הפריץ, כאשר ספרתי לך, בכל תפוצות ישראל, והוא כלו מפחד מגודל החטא. לאחרונה מצא לו מקום בעיר אחת וישב שם בבית המדרש וילמוד.

וכאשר ישב וילמוד שבועות אחדים, ותתקפהו תשוקת הלמוד בחזקה וישכח עולם ומלואו וגם את החטא שכח. הוא שב עתה להיות מה שהיה לפני כמה שנים.

ולרגעים, כאשר היה זוכר את אשר עבר עליו, נדמה לו כמו היה הדבר לפני מאות שנים, אולי עוד בהיותו בגלגול ראשון — ככה התחדשה עתה נשמתו בקרבו: אור של תורה זרח לו וישכיחהו את שואת־החיים.

וחשב כבר התמים הזה את עצמו למאושר, ולא ידע כי אמלל הוא מכל. כי מאושר הוא רק זה שזוכה ליהנות מעולמו של הבורא יתברך ולא זה הנסגר בארבע אמותיו, ולו גם בארבע אמות של תורה —

כי נבראה התורה בשביל המעשה, וזה שאינו עוסק בעבודה, גם תורתו אינה כלום. ועבודתו של הבורא היא — ליהנות מעולמו. אדם נהנה מעולמו של בוראו, הרי הוא מוסיף לו איזה דבר, מיפהו, עוסק בישובו ובזה הוא מ ת ק ן הרבה.

אם אין דרך ארץ — אין תורה.

וצריך היה זה להענש עוד הפעם על חטאו זה — ונענש.

ואת בית המדרש, ישבו למד עתה ושחשב שבו ילמד כל ימיו, — מוכרח היה עתה לעזוב. הוא ברח עתה מפני אשתו ומפני — ה ע ב ו ד ה.

ועוד הפעם קלקל. השחית את אשר יכול היה לתקן.

— ושבה לה האם לעבודתה, עבודת הפרך והבן לישיבה רחוקה. והאם חושבת מכספה ונותנת לו, שולחת לו מדי זמן בזמנו. וכה עברו עוד תשעה זמנים.

עוד מעט ומלאו לו שמונה עשרה שנה. רב העיר, שבה הוא לומד, אמר לתת לו היתר הוראה, אלא שירא לבל תזוח עליו דעתו.

ולהרב בת —

ותהי הבת נושאת את עיניה אליו, אל העלוי. והוא לא הביט אליה, כי לא הרהיב עוז בנפשו: אמו כבר גלתה לו את הסוד —.

רק נחמה אחת היתה לו: „ממזר ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול — ואולם משפיל היה את עצמו מאד.

פניו היו עתה רזים, לחייו שפו ורק עיניו הבהיקו עוד בחוריהן כזקים. ויהיו פניו נוגים מאד, וגם ברק עיניו היה נוגה.

וכשהיתה הריבה מתגנבת לפעמים ומבטת אל עיניו היתה רואה פעמים הרבה והנה דמעה נוצצת בהן. ותהי גם בעיניה נוצצת דמעה.

אך היא לא הרהיבה לדבר את אשר בלבה: בת ישראל בישנית היא.

ותהי מחכה ומיחלה.

— ובאחד הימים הציע השוחט לפניו את השדוך עם בת הרב, ויבהל; הוא נשאר נדהם על מקומו כהלום רעם. ולא השיב דבר.

כאשר שאל השוחט ממנו תשובה, אמר: מי ומה אני כי אזכה לכך?

ובלבו התפלא באותו רגע: מדוע אין לי כלל חוצפה של ממזר?

והשוחט אומר: זה אינו כלום. מן השמים זכו לך, זכות התורה — הוא מגמגם.

— מסתמא חפץ אתה — אומר השוחט — שתיקה כהודאה.

אז התקומם פתאם ויקרא בקול גדול: לא, איני חפץ, איני יכול! —

— מדוע? — השתומם השוחט.

— אי־אפשר להגיד.

— אבל, מה אומר להרב? —

— לא כלום.

— אבל? — והשוחט מוסיף להציק לו. והוא פרץ בבכיה.

אז עזבהו השוחט לנפשו, אחרי ראותו כי לא יציל מפיו דבר. גם הרב שדבר־אחרי כן עמו פנים אל פנים לא הציל מפיו דבר.

והבתולה ידעה כל זאת: ריבה פקחית היתה; ויצר לה מאד.

לאחרונה החליטה לדבר בעצמה עמו.

ובאחד הלילות והוא יושב בבית המדרש אחרי הצות ועוסק בתורה, נפתחה הדלת ונראתה ריבה לבושת שחורים ועטופה במטפחת גדולה על ראשה ופניה. הוא, שהיה היחידי הער באותה שעה, נבהל מאד.

ושניו התנקשו בראותו כי הולכת הריבה הלוך ומתקרבת אליו. אך פתאם הכיר בה. פניו ועיניו אורו.

— אתה רעב בודאי! — אמרה בקול דק ונעים, שנדמה לו, כפי שספר תמיד בעצמו, ממש כקול מלאך ממרום; לבו נבא לו דבר טוב: — הא לך והרוית את נפשך! ובדברה הושיטה לו קדרה קטנה עם תבשיל חם.

הוא נבוך מאד. — אבל – נמגם מבלי דעת מה להגיד.

הריבה העיפה עין על סביביה. הכל ישנו את שנתם. גם השמש, גם בחורי הישיבה. אז פנתה פתאם ותאמר:

— אמר נא, מפני מה אינך רוצה... אינך רוצה בי?

מבוכתו גדלה עוד יותר.

— אבל, מהר, הגידה לי האמת! עלי לשוב תיכף! – האיצה בו הריבה.

רגע נסה להשתמט, אך היא גערה בו באימה עליו: — אם לא תאמר לי את האמת אשאר פה עד הבקר.

אז ספר לה את האמת, ולא העלים דבר ממנה.

והרגישה אותה הריבה כי כל דבריו אמת, והרגישה את כל המרירות אשר באמת הזאת. רגע נבהלה מאד; אחר שבה למנוחתה.

— חזק נא! — אמרה לו אל תדאג! אי־אפשר כי יעשה האלהים לאדם עול; ובעוד הוא מגמגם איזו מלה ברמעות, היא מוסיפה: – מחר נוסיף לדבר עוד!

והתחמקה הריבה כרגע מבית המדרש.

ומאחורי הבית השתרע כר גדול עד מחוץ לעיר, ובכר — משעול צר עובר בין שדרות עצים. ותצא הריבה אל הכר לטייל עתה, כי סערה נפשה מאד —

והחושך היה עתה גדול מאד, לפני עלות השחר —

— והתחמץ עתה לב הריבה בקרבה על העול ונזל־המשפט אשר בעולם. ולבה בקרבה התמרמר רגע על המנהיג אשר במרום —

וראב מאד לבה על אמלל זה הסיבל לא בעונו וגם לא בעון אבותיו, ורק בתגרת יד האָון והשוד המשתררים בעולם.

והתחילה אותה הריבה להטיח דברים כלפי מעלה.

— אנכי לא אחשה, למשפט אקרא אותך! — צעקה בקול גדול. — מתים אעורר מקבריהם. אשאל אותם שהיו שם בשמים: מה יאמרו הם על דבר משפטך?

וזכרה הריבה כי לא רחוק מן המקום הזה בית־עלמין. ותעבור את הכר לרהבו ותבוא עד המקום ותדלג את הגדר ותתנפל על קבר הרבנית הזקנה שאהבה אותה מאד, ואשר „בתי" קראה לה תמיד.

שם שפכה ים של דמעות ותרטיב את כל מכסה הקבר.

ותיעף מאד ותתנמנם רגעים אחדים לרגלי המצבה.

— ובמרום התעורר רעש.

והשטן קרב לפני האלהים ויקטרג על אותה הריבה. אז צוה אלהים לקרוא מליץ־יושר אשר ימליץ עליה.

— אולי צדקה? — אמר הוא־יתברך בפנותו אל המלאכים הסובבים אותו, כביכול — הלא יש לה טענה עלי?

— את מי נקרא? — שאלו המלאכים.

והוא כביכול, יתיב וקא נחיך. — קראו את רות המואביה!

ובעוד רגע באה רות ותרצה את טעניתיה.

— נצחתיני, בתי! — אמר הוא, כביכול; — לכי ומס־ת לה את אשר אומר אליך.

וכאשר הביטה רות אל רגלי כסא הכב־ד ראתה והנה כתיבה שם כל פרשת הדבר, ותמהר ותרד אל הארץ.

מקץ רגע עמדה על יד הריבה הנמה.

וכאשר התעוררה הריבה משנתה וזכרה את חלומה, ות־גיש עונג רב בלי מצ־ים. ואולם עוד פחד פחדה, אולי רק חזון שוא הוא.

ובהביטה על סביבה ותרא והנה החל היום להאיר. אז אורו גם פ־יה. היא מה־רה עתה הביתה.

בדרך התפרצה אל בית המדרש: לאש־ה לא היה עוד איש שם. אז ספ־ה לו את חלומה.

— הלא אמרתי לך? קראה ותבט אליו בנצחון: לא יעשה אלהים לאיש עול!

וממחרת היום ספרה לאביה הרב את כל המוצאות אותה הלילה.

ויחרד הרב ולא ידע מה לעשות.

— חכי נא, בתי, ונראה את אשר עלינו לעשות, אמ־ אליה; ואולם היא לא נאותה.

ובלילה השני התנפלה שנית על קבר הרבנית הזקנה.

אז התנמנמה שנית ותרא את הרבנית בחלומה.

— העניה אשר תדרוך ראשונה על סף ביתכם היא תושיעך, אמרה לה הרבנית בחלומה. הרגעי נא, בתי, בשמים דואגים לכם.

וגם הפעם ספרה לו בבית המדרש את הנעשה.

אז בא גם הוא בבקר אל בית הרב ויחכה שם. לבו נבא לו איזה דבר.

אשה עניה נראתה בדלת — והוא הכירה.

הריבה מהרה אליה: — בואי נא והאכלתיך והשקיתיך! — קראה.

— לא, בתי, עלי לראות את הרב. לא נדבה באתי לבקש.

וימה־ו להביא את הרב מבית המדרש.

ובחדר היו רק השלשה: העניה, הריבה והבחור. ואולם העניה רמזה לבנה, כי לא ידבר אליה דבר.

והרב בא.

— מה לך, בתי? — שאל ה־ב בהכנסו עמ־ אל החדר הש־י.

אז ספרה לו האשה את הכל. וכן ספ־ה לו, כי למן היום אשר עזבה היא ובעלה ובנה את הע־ר אש־ למד בנה שם לפנים — היא נפ־שת תמיד בכעלה ולמ־ות

התאמצותם להשתמט איש מאחיו, היצר הרע כמו דוחף אותם זה לזה בחזקה. עתה אינה יודעת מה לעשות.

ובאותו רגע נפתחה הדלת. איש עני נראה על המפתן.

— הנה הוא! — קראה בקול בכי גדול: — גם פה אין אנו יכולים להתחמק איש מפני אחיו.

והאיש העני אמר להתחמק, ואולם הרב רמז לו לגשת.

— אצבע אלהים הוא! אמר הרב, ויקרא לבתו ולבנם.

— ספרי נא, בתי, את חלומך! — קרא הרב.

והריבה ספרה את אשר אמרה לה רות.

— אבל דבר זה אינו ולא כלום, אמר הרב — נחוצים לנו עוד עדים; בלי עדים כשרים אי אפשר פה לעשות דבר.

ועוד הפעם נכזבה תקות הריבה.

אמנם עודד הרב את תקותה באמרו, כי עוד יציע שאלה זו לפני גדולי הדור. אבל הריבה הבינה כי בזה לא תושע.

— עצור־נא אותם פה! — אמרה לאביה. — אל נא יצאו מזה!

ובאותו לילה הלכה בשלישית ותשתטח על קבר הרבנית הזקנה.

בלילה הזה הרעישה את הקבר בצעקתה ובבכיתה. ובהיותה עיפה ויגעה ותרדם תרדמה עזה על מצע הדשא הרך אשר הרטיבתהו בים דמעותיה. ועוד הפעם נראתה אליה רות בחלומה.

— אל תבכי, בתי, כלנו הננו מגן לך — אמרה ותעלם.

ואחר ראתה את הרבנית הזקנה עומדת עליה ומחבקתה. והיא מרטיבה את פני הזקנה בדמעותיה.

לאחרונה נשקה לה הזקנה ותעלם.

אז הקיצה משנתה.

לפאתי מזרח נראתה השמש; על מצע הקבר צמח עתה ציץ תכלת רטוב בטל ובדמעות.

ובעברה לפני בית המדרש עמד הבחור בחוץ ויחכה לה.

והיא לא דברה אליו דבר בלתי אם: קוה לאדני!

היא לא שכבה עוד לישון. אך מרוב עיפות ומלחלוחית הלילה חלתה מחלת קדחת קשה.

הרב והרבנית לא סרו מעל מטתה. העניה הזקנה היתה עתה עוזרת על יד הע פהה. הבחור ואביו היו יושבים עתה חליפות יום ולילה בבית הרב, ללמוד תורה ולהתפלל בעדה.

והקדחת הלכה הלוך וכבדה והרופאים כלם נואשו מרפא אותה. ואולם הרב והבחור לא דפצו להאמין לרופאים. הם היו בטוחים, כי אלהים יתברך לא יעשה עֶוֶל אשר כזה.

ובין כה וכה קרו דברים אשר — — ואולם המעט הם הפלאים אשר להקדוש ברוך הוא בעולמו?

הרב נקרא פתאם לדון דין תורה בעיר אחת רחוקה.

ולא חפץ הרב ללכת. אך פתאם הכהו לבו: האם ככה יקטן בטחונך באלהים?

אז אמר הרב ללכת, ויקח גם את הפרוש אבי הבחור עמו.

ויסעו ימים רבים בעגלה, עד היותם לא רחוקים עוד מן המקום ההוא.

שם קרבו אליהם שני אנשים יהודים זקנים עוברי אורח, ויחלו את הרב להובילם בעגלתו עד העיר הסמוכה.

הרב נאות תיכף.

אז ישבו היהודים בעגלה.

— שלום לך, יהודי! — קרא פתאם אחד מן האנשים בפנותו אל הפרוש.

הפרוש הביט עליו בתמהון. עוד רגע וגם השני נתן לו את ידו לשלום.

— אינני יודע אתכם! — ענה הפרוש ויבט עליהם בעינים פקוחות לרוחה: — מי —

— אבל אנחנו יודעים אותך; היינו עמך ועם אשתך לפני כמה שנים במערת הפריץ.

— אתם? — קרא הפרוש משתומם. — מדוע לא ראיתיכם?

שני היהודים הביטו בצחוק קל איש על רעהו. — טרוד היית במצוה ולא השגחת בנו!

אז קם הרב. היהודים האלה עדים! אמר. אתם תבואו עמי אל בית הדין אשר בעיר.

אז ספר להם הרב את כל המעשה.

— בודאי יכולים אנו להעיד, בוראי — ענו השנים — אבל האשה?

— נוכל לגבות עדים גם בלעדיה, — ענה הרב.

ויסעו ויבואו אל בית הדין.

וכאשר באו אל בית הדין ויראו והנה אשת הפרוש עומדת שם ויתמהו.

— איזה הדרך מהרת לבוא? — שאל הרב.

והאשה ספרה כי בנה אמר לה שעות אחדות אחרי אשר נסעו הרב והפרוש, כי נגלה לו איש זקן בחלום ויצוה: אמור לאמך וקמה ונסעה לעיר מולדתה אל קברות אבותיה. ובטוח בנה כי אליהו הנביא הוא זה.

— ואנכי מהרתי לנסוע. ובעוד אתם טרודים ומאריכים בתפלותיכם, עברתי אתכם ואקדם לבוא מכם.

אז ספר הרב את כל הנעשה, ויתר הרבנים גבו את העדות. ואולם כאשר אמרו להשמיע את פסק הדין, והנה שם זקן אחד והוא ענה ואמר:

— אולי טוב עשיתם לו נסעתם אל ארמון הפריץ לראות את המערה?

הם הביטו אל הזקן. איש מהם לא ידעהו ואיש לא ראה בבואו.

— אבל הלא ההיכל כבר נשרף? ענה אחד הרבנים בן עיר סמוכה אל החצר ההיא.

רגע נבוכו כלם. ואולם הזקן ענה:

— לו כן יהיה, אז הלא טוב לנו שבעתים, כי אז הן לא נאסר עוד איש במערה מתחת לארץ, ואז אפשר הדבר כי נמצא עוד את הכל כמו שהיה אז —

וימהרו ויסעו כלם שמה: מן הזקן לא הרפו עוד.

והזקן הוביל אותם דרך החצר אל חרבות ההיכל ואל מערותיו, עד בואם אל המערה אשר בקשו. גם הפרוש וגם אשתו הכירו את המערה.

והכל עוד היה שם כמו שהיה לפני עשרים שנה.

אז חרצו הרבנים את פסק הדין. הזקן והעדים נעלמו כרגע.

וחרדת אלהים נפלה על הרבנים ויתר הנאספים.

והאשה, אשת הפרוש, נפלה ארצה ותתעלף.

וכאשר הבהילו אליה את הרופא אמר כי רגעי חייה קצובים. היא לא דברה דבר. רק להרב אמרה: אין רע; תהי נא נפשי תחת נפשה. תפלתי נתקבלה!

אז שבו הרבנים העירה ורק הפרוש לא שב עיד — פה, אמר, אתבודד עד יום מותי.

והרב שב אחרי ימים אחרים אל ביתו.

ובצאתנו את היער נטתה השמש לנוע. אנכי האצתי בדודי ללכת. יראתי פן יצטער באחרו את זמן ה„מנחה". אך דודי הרגיעני.

— אין רע. גם בהתפללנו בשדה, ישמע הוא את תפלתנו.

נפלא היה מראה היום הנוע. הארץ לא יבשה עוד מן הגשם הרב אשר ירד. במים אשר נאספו בבורות, בשיחים, בתעלות ובכל המקומות הנמוכים נראו פני השמים המאדמים. וקוי השמש האחרונים התרוצצו הנה והנה בהפכם את פני המים לים של אור.

והקמה, אשר שבליה הרימו עתה את ראשיהם, שבה להיות כאשר היתה לפני החרב. וזעזוע־רז חלף, עבר עתה בקמה בנשב בה הרוח. נראה היה כמו לוחש הבורא סוד באזני השבלים הקמות.

נזרי עבים התרוצצו פה ושם על פני כפת השמים. ובשלוח השמש אליהם את קויה ויבהיקו בשלל צבעים. והשמים היו כמו זרועות עליהם בהרות, בהרות אור.

אלפי רמשים זוחלים, עפים, זבובים ויתושים התרוצצו מסביב וישמיעו קולות לאלפים ורבבות. בבצות קרקרו הצפרדעים ותבשרנה את קרבת הערב הבא. תולעות־יוחנן הבהיקו באורן מבין הדשא.

ובענפי עץ בודד בקמה לימין הדרך פזזו עפרונים וישירו, ומבין עצי בית קברות הנוצרים נשמעו יבבות איש בודד.

ואנחנו קרבנו אל העיר — —

— ואין לי מה לספר לך עוד. את השאר תבין מעצמך. האֵם הצילה בנפשה את נפש הריבה.

זה שבחל בדרך־ארץ בשביל תורתו — היה לבודד; וזו שחפצה ליהנות מעולמו של הקדוש ברוך הוא תהנה.

אבל אין בני האדם זוכים ליהנות כפי צרכם.

ראה! אלה נשארים כלם פה בעולמו של הקדוש ברוך הוא — ואנחנו?

הוי, בני, בני! לו היו טהורים כי אז — אבל הם טמאו את מקדשו של האלהים! —

עולמו של הקדוש ברוך הוא רחב כל כך, והם ישנים בחדר של ארבע אמות צר ומחנק!

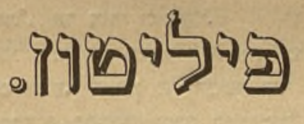
הלואי, בני, וזכינו — והיה ביתנו שם במקום שקני צפרים עומדים.

אבל, בני האדם אינם נהנים ואינם חפצים ליהנות.

טמאים אנו, בני, ועתידים אנו ליתן את הדין.

והלואי והיינו טהורים כצפרי שמים!

הלואי! — — — אך — — —

הַכֹּל כְּמִנְהַג הַתַּגָּרִים.

הכבוד היותר חביב לסופר עברי הוא, כשאומרים עליו כי אירופאי הוא.

פלוני כותב בסגנון אירופאי, אלמוני סגל לעצמו מנהגי סופר אירופאי ופלמוני ראוי על פי כשרונו להתראות בספרות אירופאית.

בימי סמאָלענסקין עסקו „באפיקורסות”, ובימינו עוסקים „באירופאיות”, דור דור ומליו!

אין פלא אם אנו מחקים בספרותנו את מנהגי אירופה, אם בכל מעשינו אנו מתאמצים להדמות לאירופה, אם רוב מחשבותינו אנו מביאים מאירופה.

ותלמידים מקשיבים אנחנו, בעלי כשרון, ובזמן קצר עשינו חיל.

ויש אשר הננו יותר אירופאים מהאירופאים בעצמם.

אחד הרעיונות, שבא עלינו מ א י ר ו פ ה הוא, כי הספרות, וביחוד העתונות, היא ענין של חול ו ע ס ק הוא ככל ה ע ס ק י ם.

בכל הארצות הנאורות היה העתון לחנות פשוטה של מטעמי־עט, קטנה או גדולה.

בעל החנות צריך שיהיה רק אדם „חרוץ", היודע פרק במשא־ומתן ומכיר את „השוק" — ותו לא. כך נוהגין ב א י ר ו פ ה!

אמנם נמצאו בתוכם אנשי־רוח, הצועקים מרה על חלול־קדש זה, על הירידה המוסרית הזאת. מי ישמע להם?

וכיון שכן, דרי באנו גם בספרותנו לנהוג מנהג ע ס ק.

אין לכחד, כי אצלנו אין העסק יפה עוד כלל, ועוד לא ראינו, כי יתעשר איש ממנו.

אולם הלא עלינו לדעת, כי ה„עסק" הזה עודו ח ד ש. כל ההתחלות קשות.

ואולם יש תקוה: אם ראשיתנו חנונות, אחריתנו „שוק".

ולוּ רק לא נמות באמצע, קודם שנגיע אל המדרגה הנבוהה!

„השוק" הולך ומתפשט וקונה לו זכות אזרח בספרותנו.

דרכו של חנוני להשתדל, כי יפיק רצון מאת קוניו התמידים, שהם הם המחזיקים בו ועליהם פרנסתו.

ולכן הוא מספיק להם, כפי שהם ד ו ר ש י ם ממנו, לפי טעמם.

כשהוא צריך לדבר ב ש ב י ל ע צ מ ו, הרי הוא הולך לחנות אחרת, ששם ימצא ס ח ו ר ה יותר מעולה ויותר נאה.

אולם דקונים בחנותו באים ומבקשים: „ה ר ב ה ו ב ז ו ל" — והוא נותן להם הרבה ובזול.

ועל משרתיו ועושי רצונו הוא מצוה: הזהרו בכבוד הקונה! אל תרעימוהו, חלילה, ואל תתגרו בו. דברו אליו רכות, חלקות, בנעימות, בסבר פנים יפות, לבל תקניטוהו.

ועל הכל צריך אדם שיהא בקי במשא ובמתן, בשביל שידע לכוון את השעה ולהוציא תועלת מכל מקרה שהוא.

צריך אדם להיות מעורב עם הבריות, להכיר בטיבן ובטבען על מנת לדעת, במה למשכן אל החנות.

לפעמים גם מחלקים קליות ואגוזים לתינוקות, בכדי לקחת שבי את לבם הרך. שוטים לא יתמו לעולם!

וכל דבא לפתוח חנות ואין לו נפש של חנוני, הרי זה מתחיב בנפשו. העידותי בהם!

החנוני מחויב לעבוד ולטרוח הרבה רק בראשית ימיו, בשעה שחנותו עודה חדשה.

ואולם לאחר שנתפרסם בין הקונים ומצא לו די מחזיקים בו, הרשות בידו לנוח מעמלו וגם להתרשל קצת בעבודתו. בטוח הוא, כי מרכלתו לא תפסק, אלא אם כן באים להתחרות אתו.

לא כן הסרסור.

אדם זה, כשרוצה להתקיים, ומה גם להתרומם למעלה, צריך להיות מחונן ביתר כשרון מן החנוני.

הרי הוא איש־הבינים, ועליו לעמוד הכן לקראת המוכר והקונה ולתוך ביניהם.

הוא רך כקנה, כשבא לפניו מוכר הגון או קונה עשיר והוא מצפה לריוח הרבה.

אולם עם העומדים ברשותו, עם משרתיו ועושי רצונו העוזרים לו בעבודתו, הוא קשה כארז, מפני שמקח וממכר דורש זריזות ודיסציפלינה.

הוא ענותן בעמדו לפני גדולים ממנו, שהוא נהנה מהם — אולם האנשים הקטנים המתפרנסים על ידו, כתולעים הם בעיניו, והוא מטיל בהם מרה.

פזרן הוא לפרקים, אם על פי חשבונו הוצאה זו הכנסה היא — אבל קמצן נורא הוא, כשהדבר אינו נוגע אל העסק.

כללו של דבר: הוא יודע עת לכל חפץ.

זהו סרסור יפה אל השוק.

אך גם החנוני וגם הסרסור, בשביל שפרנסתם קבועה, אינם משפילים את עצמם כל כך ונזהרים בכבודם.

כשאתה מתבונן אל השוק ואל שאונו והמונו, אתה רואה בריה עלובה. כפופת קומה, הסובבת למכור את מעשי ידה.

אם בעל נפש אתה, תסב עיניך מעליה, שלא תראה בקלונה.

על פני ככר השוק עומדים התגרים ובידם מדה או משקל, ועובד־האדמה, שחרש וזרע, קצר ודש, נושא על שכמו פרי עמלו וסובב מתגר לתגר, עד שמוצא את המרבה במחירו.

והתגר בועט בו ושופך עליו בוז. — מה יעשה העני?

רעב הוא לפרוסת לחם.

כל התמונות האלו, שאנו רואים בשוק, הורגלנו אליהן ואינן עושות עלינו רושם, ויש שאנו חושבים כי כך צריך להיות.

אבל בשעה שלפני עיניך מתגלות תמונות כאלו בשוק הספרות, הרי נפשך סולדת עליך רגע אחד. הנה החולין — אך איה העזרה?

ומה גם בספרותנו — בספרות העברית. אמרו מה שתאמרו: ילדות קשורה בלבנו, ובבטאנו את המלים „ספרות עברית" עוד יש שיחס לנו בלבנו רגע אחד. סלחו לי, אדוני! ועוד גם זאת כי אצלם אין הרעה גדולה כל כך. ספרותם גדולה ורחבה וסוף סוף יש פנות ומקומות, שאין רוח התגרנות חודר אליהם. אולם ספרותנו הקטנה, ספרותנו!

וגם זאת לנו עוד: בכלל הלא הנה שורר רוח תגרנות בעולמנו הקטן ונושב שם בחוקה, וספרותנו צריכה לנו להיות למסתור מפני הרוח הרע הזה.

אלו שאלו אותי: מדוע עולמנו שומם ככה? מפני מה אין בקרבנו אנשי־רוח. המסורים בכל נפשם לדעותיהם? מה הדבר המעכב אצלנו בעד התפשטות רעיון נשגב? למה אנו רואים, כי גם רעיון נעלה, כיון שירד לעולמנו, מיד נעשה חולין ופג טעמו? —

הייתי עונה: התגרנות — הנה האויב!

ולכן כשאני רואה את האויב מתגנב גם אל תוך ספרותנו, אל מבצר רוחנו, אז אני פורש לקרן זוית, ושם — אך דבר זה אינו נוגע אליכם.

איפה נסתר? איפה נמצא מרגיע?...

מ. לַזרסון.

אֵלֵינוּ כּוֹתְבִים.

מאמרי ב„השלח"[1] נגע, כנראה, בפצע אנוש מאד וכוון את נקודת הכאב, שאלמלא כן לא היתה הבצה המעפשת שלנו מזדעזעה ת' פרסה על ת' פרסה. דומה שגליתי מסתורין, דברים שרבים ממנו משתדלים להסתירם איש מעיני רעהו, הרהורים שאפילו לבא לפומא לא גלי, פרורי רעיונות, שברי מחשבות פזורים ונדחים, שבעליהם נזהרים מלסכם אותם, בכדי שלא יבואו לידי בירור, והנה פתאם — דבר איש את הדברים, והדברים פשוטים כל כך, וסגנונם פשוט, פשוט כל כך. אין בהם אותה העמקנות הבאה בערפלי ענן, אין בהם נקודות מרובות על הכתב, לרמז — כנהוג — על דברים שאינם ברורים גם לכותביהם. הכל פשוט ומובן, שטחיות ממש!

ואתם אומרים לי, עמקנות הבה לנו! הוי, אלהים, העוד אין די לכם בפלפולא חריפתא של „שיטה מקובצת", של „כרתי ופליתי", של „מהר"ם שי"ף", העוד אין די לכם בהעלאת פילא בקופא דמחטא, בכפיפת מוח, בעקימת הגיון במשך אלפים שנה, העוד אין די לכם מעמקי תהומות, מים שאין להם סוף, — לא! חלאה ווזהמא וטיט ורפש בלי תכלית, שאנחנו כלנו טובעים בהם עד הצואר, עד הנפש, והנה אתם מבקשים לכם עמקנות עוד?! — רק החיים שאינם נורמליים הולידו בנו את העמקנות המעיקה עלינו על כל מדרך כף רגל, מ„מודה אני" עד „המפיל", מן הערש עד הקבר, אבל החיים הנורמליים פשוטים הם, תמימים הם, ישרים הם, דרך הפלפול לא ידעו ומעגלותיהם לא נעו. על כן אין מוח עמנו תופס אותם, כי מאי קא משמע לן?... וכשאדם מישראל עומד ותוהה: למה הוא מאבד את עולמו בשביל אמונה שאינו מאמין — ולמה הוא

[1]) לשאלת קיום היהדות („השלח", ניסן, תרס"ד).

מאבד דרך החיים האנושיים הטבעים ויתהלך כצל בלי כל מטרה ובלי כל אמונה באיזו מטרה, אז יבואו מבקריו ויאמרו לו: אין רגש חיים לאיש הזה ואין כל שאיפה לאיש הזה.

ואולם לא לענות את מבקרי באתי הפעם, כי אם להעיר על הדרך אשר הלכו בה בצאתם עלי למלחמה.

ב„הדור" נלחם בי סופר אחד, החותם מ"נ, פעמים. בפעם הראשונה (חו' י"ז) התעסק רק בספורי מעשיות: מעשה ברב ורבנית, מעשה בפריץ וריבה אחת, מעשה בדודו ובן־דודו וכו'. וכל הטורח הזה למה? בכדי שיבוא אחרי כן לעקצני בתמימות קדושה, שנתפקרתי על ידי „השחר", שאורו עיני על ידי ה„וואָסחאָד" (?!) וכו'. והנה במה שנוגע לתמימותי ולאמונתי בכח הפרס שקצבתי בעד חבור על דבר מהות היהדות, עלי למסור מודעה, שאין ענין הפרס נוגע במאומה בתוכן מאמרי ב„השלח", ושאינני תמים כל כך לחשוב, שהחבור הזה ישיב כהלכה על הרהורי או שישנה מיד את פני החיים ויושיע את ישראל. להפרס שקצבתי יש רק מטרה מדעית — להעיר את לב ההוגים שבנו, לחבר ספר על דבר סגולות רוחנו ומהותנו ולהראות לנו מה שאפשר עוד למצוא ביהדות הדתית וההיסטורית, מטמוני מסתרים שלא נתגלו עד כה, או נתגלו מנקודת השקפה בלתי נאותה לנו בזמננו. אם ימצאו, מוטב, ואם לא ימצאו, אין אחריות הדבר עלי, כמובן. ואין אני חפץ כלל להכריע בפרס זה את תוצאות המחקר לכאן או לכאן, לזכותה או לחובתה של היהדות. — אבל „השחר"! אבל ה„וואָסחאָד"! הוי, צללים יקרים, הוי, שמות קדושים! אתם מה חטאתם לסופר הלז, כי החריד את מנוחתכם?!... כנראה, יש לו לאיש הזה אספקלריה מיוחדת להכיר על פיה תכונת אנשים וספרים ולתכן את רוחם. בשעתם הביאוני הדברים האלה לידי גיחוך, ומובן מאליו, שלצאת למלחמה נגד איש חיל כזה, אשר אין לו כל כלי נשק, זולת מה שלקח ממחנה האויב — וגם זה נהפך לו לקשת רמיה — לא אביתי.

אבל בפעם השניה (בחו' כ"ג) שב זה הסופר מ"נ למצוא טעם לפגם, מדוע פרש עלי ה' פרץ את כנפיו (?!) ובא במשפט עם כל מבקרי. פה כבר יחשדהו השומע כי הכנים כונה זרה לתוך דבריו – על כן לא אוכל עוד לעבור עליהם בשתיקה.

ידע נא הסופר הזה כי אנכי מעודי ועד היום הזה לא בקשתי לי קרבת בעשט"י ספרתנו להגן עלי. עוד תושע לי זרועי לבוא בעצמי במשפט עם מבקרי. ה' פרץ איננו יודע אותי, וגם אנכי לא אדענו עד היום הזה, וגם אין לי חפץ כלל להסתר בצל כנפי „תרנגולת" שהיא פקחית יותר מדי, שהיא מרדה ופונה לצדדים לראות אם יצאה ידי חובתה נגד כל ה„תרנגולים" שבחבורה, וגם מ„הצד שכנגד"...

ה' מ"נ אומר „יכול אני להודות לה' פרץ שהענין שעליו דן ה' הורוויץ הוא נכבד מאד, ושראוי להשיב עליו ביתר עמקות וביתר כובד ראש... אבל מדוע זה שתק ה' פרץ ולא ענה מאומה? האמנם מקנא ה' פרץ לכבודו של ה' הורוויץ יותר מלכבודה של הספרות...?"

תמים הוא מאד האיש הזה ולא יוכל להבין בשום אופן, כי יש דבר שבכבודו חייבים אנו כלנו, גם ה' פרץ, גם הורוויץ, גם הספרות העברית בעצמה, וזהו—האמת! ה' פרץ לא השיב על דברי, לא מפני שחסרו לו כלי נשק של „התפלספות אַרית"

אשר „לכל הנערים" כותבי העלונים (שמפני שקישורם עם היהדות רפה מאד הם יראים מאד מפני כל בקורת להיהדות), כי אם מפני שלא חפץ להשיב, מפני שמצא יותר טובה לנופו את השתיקה, מפני שה' פרץ אינו נמנה על מפלגת ה„בטלנים והשקרנים והצבועים" היראים מפני גירוי המוח והעצבים ומפני גלוי האמת ובירורה, מפני שה' פרץ כמוני יודע גם הוא את צרת לב העברי הנאיר המקולע תמיד בכף הקלע בין הנינודים שבין רגש החיים האנושיים הכלליים ושאיפותיהם ובין רגש החיים הלאומיים־הגלותיים ושאיפותיהם הגלותיות, בין צרת היהודים לצרת היהדות, ולא מלבי הוצאתי מלים כי אם את אשר ראיתי והקשבתי בחיי נאורינו אותו הנדתי (לו הייתי בליטריסט, כי אז כתבתי ציור פסיכולוגי ובחרתי לי ל„גבור" עברי אמלל כזה), — ואם רבים מסתירים את הנגע הזה ואת הכאב הזה, הנה ה' פרץ איש נבון הוא וחושב ויודע כמה שקרים מוסכמים, כמה זיופים מקובלים התפשטו בקרבנו, בכל השקפות עולמנו המעשי והרוחני והדתי, מן המסד עד הטפחות, ממצרים ועד הנה, מעגל הזהב ועד הציוניות, עד שאין פלא כלל אם רואים אנו עתה את כל חניכי אותם הזיופים מטפסים ועולים „מן הרחצה" — מתוך חלאת הבצה שנזדעזעה מעט זה עתה.

ובשעה שאתם רואים, אחי, את ה„עדה הקדושה" הזאת, המתפארת ברגשותיה המיוחדים, באינסטינקטיבה המיוחדים (אוי, כמה נתחללה קדושת השמות האלה ועד כמה כבר יצאו מאפי!), והנה הם מתקוממים לנגדי ונותנים עלי בקול: מסית ומדיח, עוכר ישראל ועוד כיו"ב מלשונות של חבה, — אנא, אחי, אל נא ברחמיכם הרבים עלי. הנאה לי מקולות אלה והנאה לעולם. סימן יפה הוא שמלאך המות בעדה הזאת עדת „השקרנים והצבועים והבטלנים"... אבל „נרדף", חי אני, אינני, כי — רודף אַין, שמעתי טפשות של לגלוג הרבה, שמעתי פלוסופיה של ערפל הרבה, גם פסיכולוגיה מתוך סברת הכרס שמעתי, ו„רדיפה" בכל אלה — חי אני, לא מצאתי. לחרמות ונדויים כבר עבר הזמן, ואפילו עקיצות של ה„מחאות" כבר קהו מאז נאסף „המליץ", ואת מי אפוא אירא? האם את איש שאינו מרגיש ואינו רואה מאומה להלאה מחוטמו ומעתונו ומאספת הציונים שבעירו?

ולה' פרץ הנני פונה באותו הסגנון שפנה הוא ל„הדור":

— אבל ה' פרץ! זה ה' פרץ היודע להיכן הדברים נוטים ולהיכן החיים נוטים, האמנם גם הוא ישים „קטרת זרה" באף סטרא דמסאבותא? האמנם גם הוא צריך להצדיק את נפשו מדוע הוא אומר שיש ויש מקום להרהורי ושהם חביבים עליו יותר לאורחא דמהימנותא מדברי הצבועים והחנפים והבטלנים ההם? כלום דרושה גם לו הסכמת הרוב? הנה בוא יבוא היום הגדול! הזיופים המקובלים כעשן יכלו, ואז יכירו וידעו ויבחינו מי הם נביאי האמת הקוראים להשאננים והבוטחים: שימו לבכם על דרכיכם ושאלו לנתיבות עולם, ומי הם נביאי השקר הקוראים שלום לנו, רגש לנו, תחיה בנו, בשעה שאין שלום, ואין רגש, ואין תחיה, ואין כל...

אבל ה' פרץ עומר וטוען: „שאלת היחיד ושאלת הכלל", „היתד תקועה במקום אחר"... כל זה, אדוני פרץ, הן מלות נשגבות, נשגבות מאד, מפוצצות, מרעישות! אבל האמינה נא, כל זה גלוי וידוע גם לי, או — יותר נכון — כל זה אינו גלוי וידוע

גם לך... וכשאדם בא וטוען דברים של טעם, אין משיבים לו: מן השמים ירחמו, ומתנחמים בזה...

ש"י איש הורוויץ.

גלוכוב. אלול, תרס"ד.

* * *

ב"אגרות יהודה ליב גארדאָן" מצאתי מכתב רשום במספר 347, וערוך מאת המשורר לה' ט. ס. דאָלבערג. והנה המכתב הזה אות באות עם הדאטום והפרט של השנה נשלח מאת יל"ג המנוח אלי החתום מטה. האוריגינל נמצא תחת ידי לכל החפץ לראותו.

חיים נתן גינצבורג.

Herausgeber, verantwortlicher Redacteur u. Drucker: Josef Fischer, Krakau.